

Erfgoed verbindt

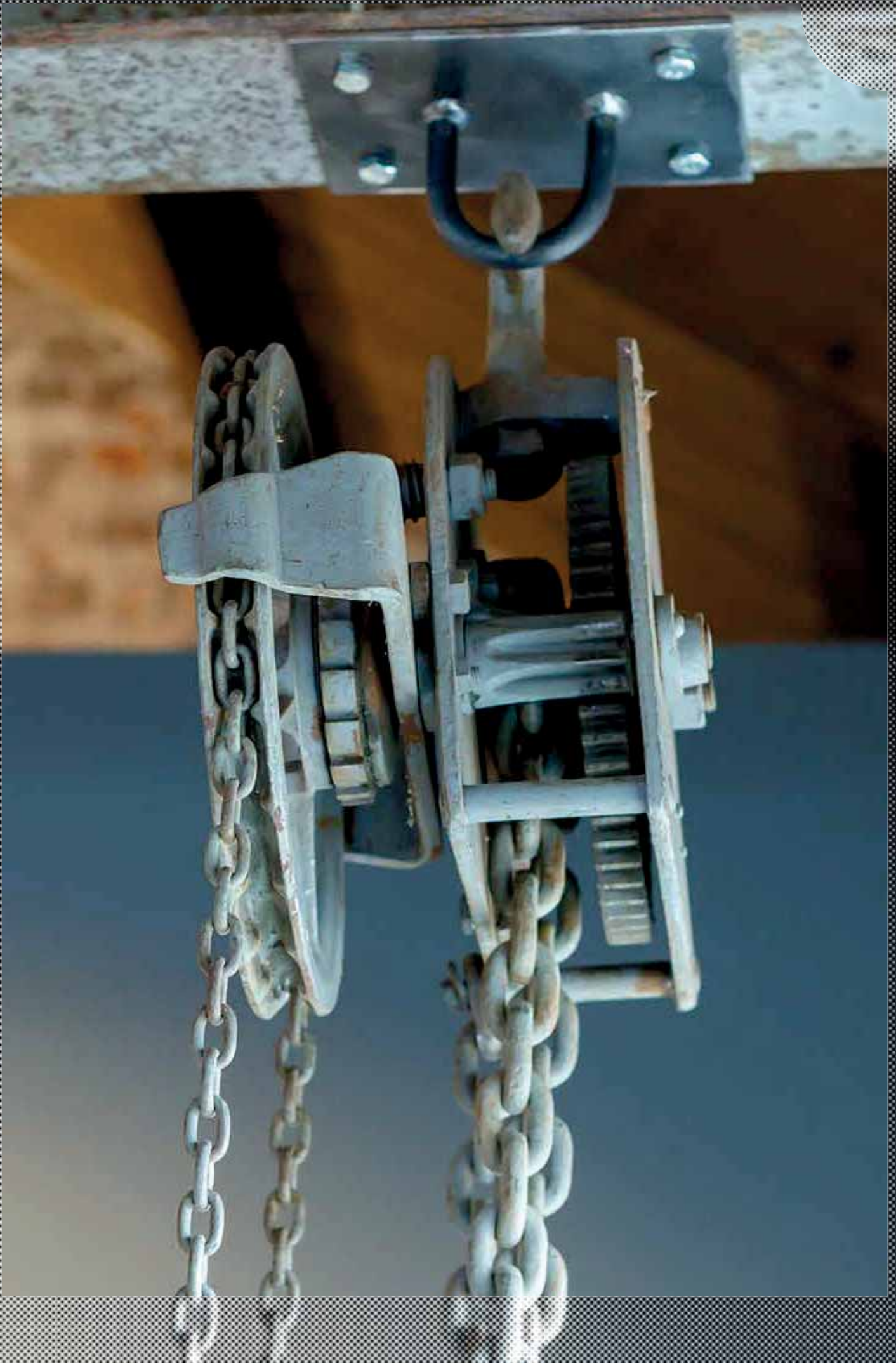
Jaarverslag 2022

*Autoschade
J. Overweg's Zn*



Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Kerncijfers	6
2. Verslag van het bestuur	8
3. Organisatie	22
4. Raad van toezicht	24
5. Duurzame partnerschappen	28
6. Jaarrekening	32
7. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	62



Voorwoord

In ons jaarverslag over 2022 leest u hoe wij samen met overheden, partners, erfgoedprofessionals én monument-eigenaren, hebben gewerkt aan het behoud van het prachtige erfgoed in Nederland en het Caribisch deel van het Koninkrijk.

En wat was het voor een jaar? Er gebeurde veel, zowel in Nederland als in de wereld. Klimaatverandering, energiecrisis, oorlog in Oekraïne, vluchtelingencrisis, politieke issues en daarmee samenhangende demonstraties, opstanden en polarisering. In deze tumultueuze tijd hebben we - misschien wel meer dan ooit - behoefte aan verbinding.

Erfgoed verbindt! Erfgoed verbindt mensen met elkaar. Mensen die zich samen sterk maken voor een monument, het verhaal daarachter en de plek in de omgeving. Erfgoed verbindt mensen en organisaties aan elkaar door samen te werken aan het herstel van monumenten of het creëren van een nieuwe invulling. Erfgoed verbindt cultuur met natuur, stad met platteland en verbindt het verleden met het heden en de toekomst door de verhalen en het duurzame gebruik. Deze verbinding was het afgelopen jaar ook binnen het Restauratiefonds merkbaar en voelbaar. En er waren meer lichtpunten.

Corona verdween naar de achtergrond en we konden weer evenementen organiseren. We reikten weer Restauratiefonds complimenten uit en bezochten mooie projecten. We gingen weer op werkbezoek en er ontstonden nieuwe samenwerkingen. Ook online waren we relevant en zichtbaar en zorgden we voor nieuwe contacten en het onderhouden van bestaande.

Vanuit die samenwerkingen hebben we met elkaar een verbindende kracht binnen de monumentensector weten te realiseren waarmee we weer volop bijdroegen aan onze missie 'ieder monument springlevend, nu en in de toekomst'.

Met een mooi resultaat, want in 2022 verstrekten wij 151 miljoen euro aan financieringen waarmee eigenaren hun pand konden restaureren, verduurzamen of herbestemmen. En dat is waar we het voor doen: het ondersteunen van monumenteneigenaren bij deze opgaven. Tegelijkertijd hebben wij in 2022 onze kennis en processen met betrekking tot CDD versterkt. Gezien het belang van dit onderwerp heeft dit ook voor 2023 en de jaren daarna hoge prioriteit.

**Directie en medewerkers,
Nationaal Restauratiefonds**

1. Kerncijfers

(x EUR 1.000)	Bedrag 2022	Bedrag 2021
Saldo baten en lasten inclusief belasting	4.251	707
Balanstotaal	1.500.762	1.471.195
Revolving Fund	640.794	626.888
- Revolverende werking Restauratiefonds-hypotheke	19.848	33.070
- Revolverende werking Duurzame Monumenten-Leningen	1.008	1.138
- Revolverende werking Restauratiefondsplus-hypotheke	5.783	8.097
- Revolverende werking Duurzame Monumentenplus-Leningen	955	450
- Revolverende werking Opengestelde Monumenten-Leningen	214	364
Portefeuille financieringen		
Aanvullende leningen	466.755	416.856
Restauratiefonds-hypotheke	210.644	226.870
Restauratiefondsplus-hypotheke	149.906	122.973
Regionale Restauratiefonds-hypotheke	49.847	50.694
Cultuurfonds-hypotheke	32.663	29.968
Duurzame Monumenten-Leningen	18.098	13.641
Duurzame Monumentenplus-Leningen	42.355	28.548
Opengestelde Monumenten-Leningen	43.453	42.012
Overige leningen	248	301
Totaal leningen (exclusief voorziening voor insolventie)	1.013.969	931.863
Productie (gepasseerde leningen)		
Leningen (in bedragen)	151.154	154.295
Uitbetaalde Rijkssubsidies (in bedragen)	140.642	136.205
Aantal fondsen/samenwerkingen		
- Rijksoverheid	7	7
- Provincies	14	14
- Gemeenten	9	9
- Privaat	4	4
Klanttevredenheid	n.b.	8,7
Partnertevredenheid	8,2	n.b.
Medewerkerswaardering	7,6	7,8
Community (aantal leden)	1.810	1.701
Online bereik (aantal bezoeken in duizenden)	1.130	847



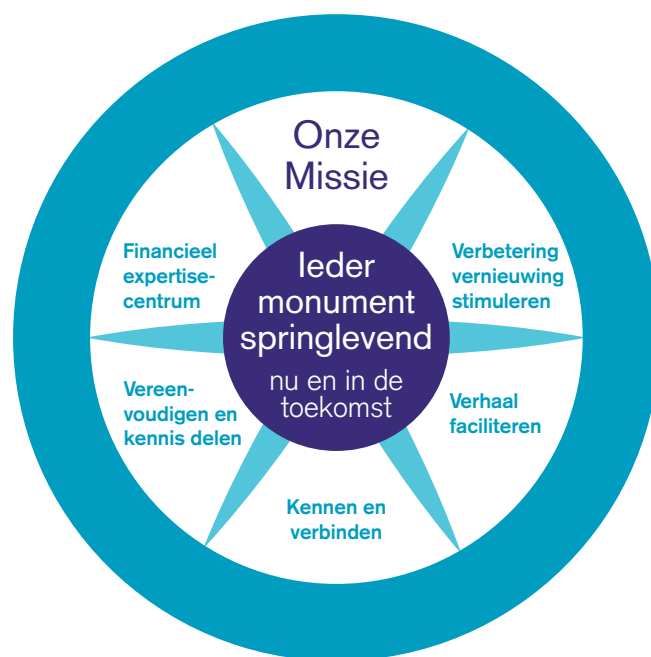


2. Verslag van het bestuur

2.1 Strategie

Onze strategie wordt gevoed door maatschappelijke opgaven waarin erfgoed een belangrijke rol kan vervullen of die van wezenlijk belang zijn voor het behoud ervan in Nederland. Zo zien we dat de zoektocht naar verbinding en onze identiteit toeneemt in deze tijd van polarisering en toename van onzekerheden. Dat de druk op leefbaarheid en vitaliteit van onze leefomgeving toeneemt. Met kosten die hoger worden en de beperkte beschikbare tijds capaciteit van vakmensen zien we ook dat de haalbaarheid en betaalbaarheid van het in stand houden van monumenten onder druk staat. En actueler dan ooit is de urgentie om ook ons erfgoed mee te laten bewegen met de veranderende tijdsgeest, zoals de verduurzamingsopgave. Ontwikkelingen die ons scherp houden in het bereiken van onze missie.

Afgelopen jaar is gewerkt aan een aanscherping van onze strategische uitgangspunten en positionering. Daarbij is vanuit bovenstaande urgentie en maatschappelijke opgaven gekeken naar de belangrijkste doelstellingen en manieren om daar invulling aan te geven. De uitkomsten hiervan zijn grafisch weergegeven in onderstaand kompas en worden in 2023 verder verankerd in onze strategie.



Figuur 1

Strategische uitgangspunten

Ieder monument springlevend, nu en in de toekomst. Dat is de missie van het Restauratiefonds. Wij creëren impact en maatschappelijk rendement door samenwerking met overheden, particuliere organisaties en gerichte dienstverlening aan monumenteigenaren.

Kerntaken

Onze kerntaken:

- » het verstrekken van (laagrentende) financieringen en het uitbetalen van subsidies;
- » aan monumenteigenaren voor het in stand houden van monumenten;
- » kennis delen over financiële en procesmatige aspecten daarvan.

Door goed invulling te geven aan de kerntaken is het Restauratiefonds in staat om ook te investeren in het:

- » verbeteren van de infrastructuur van de monumentenzorg door voorlichting aan eigenaren, het verbinden van betrokkenen,
- » het vergroten van draagvlak voor monumenten.

Verstand van financieren

De basis is een goede financiële ondersteuning. Dat is nodig om monumenten te behouden. Daarom helpen we eigenaren met een gerichte financiering voor restauratie, verduurzaming en herbestemming. Waar mogelijk betalen wij ook subsidies uit. Zo maken we meer mogelijk.

Hart voor monumenten

Onze financiële expertise, dagelijks contact met monumenteigenaren, betrokkenheid en ervaring zijn daarbij van toegevoegde waarde. We delen onze kennis én de kennis van specialisten om deze bijzondere panden duurzaam te blijven gebruiken. Ons sterke netwerk en de online platforms zorgen ervoor dat eigenaren op het juiste moment over de juiste informatie beschikken.



Stefan Vos,
teamleider Financieringen

“Met het leveren van écht maatwerk voorzien wij de meest uiteenlopende projecten van financiering. Elk monument springlevend!”

2.2 Doelstellingen 2022 en realisatie

Vitale organisatie

Werken aan de vitaliteit van onze organisatie heeft in 2022 op diverse vlakken veel aandacht gehad. Met als belangrijkste doel vitale collega's. Collega's die goed in hun vel zitten en een goede ondersteuning ervaren in het vitaal worden, zijn en blijven. Medewerkers werkten aan hun fysieke en mentale vitaliteit. Gedurende het jaar volgden meerdere medewerkers onder meer workshops en deden mee aan verbindende activiteiten ter bevordering en bewustwording van vitaliteit. Leidinggevendenden hebben zich ontwikkeld op het gebied van verzuimpreventie en re-integratie begeleiding. In het laatste kwartaal lag het ziekteverzuim rond 6% en daarmee op een lager niveau dan begin 2022.

Ook het verbeteren van ons IT systeem, waarmee wij eigenaren iedere dag ondersteunen in hun financieringsbehoefte, kreeg volop aandacht. De interne kennis over het werken met het IT systeem is door middel van onder meer werkinstructies en workshops vergroot. Ook is de samenwerking met onze IT partner verbeterd vanuit service- en contractmanagement, er is een aanvullend contract gesloten met de IT partner.

Duurzame partnerschappen

Onze vaak langdurige samenwerkingen met partners maken het mogelijk dat we eigenaren kunnen blijven helpen bij het springlevend houden van hun monument. Daarom werkten we ook in 2022 aan duurzame relaties en fondsen die eigenaren optimaal kunnen ondersteunen.

Samen met het Prins Bernhard Cultuurfonds en de negen deelnemende provincies bereikten we een mooie mijlpaal. Naast extra stortingen in de Cultuurfondsen voor Monumenten in Overijssel, Groningen en Friesland, werden de fondsen in alle provincies verruimd. Nu kunnen eigenaren in alle negen provincies een laagrentende lening aanvragen voor zowel restauratie als verduurzaming en herbestemming. In de op kop lopende provincies Friesland, Groningen en Overijssel was dit al een aantal jaar mogelijk.

Ook is een langgekoesterde wens van onze partners en het Restauratiefonds in ontwikkeling gekomen in 2022: een partner portaal. Via deze digitale omgeving kunnen partners informatie terugvinden over de actuele stand van zaken van hun regelingen bij het Restauratiefonds. In 2023 vindt de implementatie van het portaal plaats.

Beschikbaarheid van middelen zorgt voor zekerheid en stabiliteit voor monumenteigenaren om hun erfgoedambities te realiseren. Eind 2022 was er goed nieuws voor Gelderse monumenteigenaren. De Provinciale Staten hebben besloten om het Gelders Monumentenfonds aan te vullen met 45 miljoen euro, zodat het revolverend kan zijn.

Voor Caribische monumenten stelde staatssecretaris Gunay Uslu tien miljoen euro extra beschikbaar voor leningen met een lage rente via het Restauratiefonds. Zo kan het Restauratiefonds zakelijke eigenaren van erfgoed in het Caribisch deel van ons Koninkrijk nog beter ondersteunen.

Monumenten klaar maken voor de toekomst, de behoefte aan verduurzaming was in 2022 groter dan ooit. Het fonds voor grootschalige verduurzaming van rijksmonumenten is aangevuld met een kapitaalstorting van 8 miljoen euro vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

Effectieve klant- en marktbenadering

We investeren al jaren in een sterk netwerk en onze relaties, ook in 2022. Na een periode waarin live ontmoetingen zeer schaars waren konden we in 2022 weer bijeenkomsten bijwonen of organiseren. Als partner leverden we een bijdrage aan een aantal grotere erfgoedevenementen, zoals Open Monumentendag, het Nationaal Monumentencongres, beurs Monument en de Week van het Duurzaam Erfgoed. Om ons netwerk van professionals en eigenaren aan elkaar te verbinden en kennis te delen organiseerden we onder meer herbestemmingsbijeenkomsten en de Contactdag Herbestemmen samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

We geloven dat goed geïnformeerde eigenaren beter in staat zijn om hun monument kwalitatief in stand te houden, daarom investeren we in de online platforms Monumenten.nl, Herbestemming.nl en de Monumenten Community. De informatiebehoefte onder eigenaren is groot. Dit zien we onder meer terug in het aantal bezoeken aan alle platforms, dat in 2022 tot ruim boven de 1 miljoen uitsteeg.



2.3 Maatschappelijke impact

Als maatschappelijk fonds leveren we met onze kennis en financieringen een bijdrage aan springlevende monumenten. De impact hiervan hebben wij vertaald in een aantal cijfers.

Behoud cultuurhistorie

We hebben **106 eigenaren** geholpen met het herstel van de cultuurhistorische waarde van hun monument door middel van restauratie en onderhoud.

Verduurzaming

We hebben **83 eigenaren** geholpen met de financiering van de verduurzaming van hun rijksmonument. Met een totaalbedrag van 20 miljoen euro.

Totaal 392 leningdelen verstrekt

» Totaal **223** laagrentende leningdelen met een stimulerende werking voor restauratie, verduurzaming of herbestemming voor een bedrag van 66 miljoen euro.

» Totaal **169** aanvullende leningdelen om de totale opgave voor restauratie, verduurzaming of herbestemming te realiseren voor een bedrag van 85 miljoen euro.

Onze verbindende kennis- en informatierol

Goed geïnformeerde eigenaren dragen bij aan kwalitatief behoud en herstel van monumenten.

Met onze diensten dragen we hier op een positieve manier aan bij. En daarmee aan onze missie.

Onze financieringsrol voor alle monumenten

- » Totaalbedrag verstrekte financieringen **151 miljoen euro**
- » Totaalbedrag uitbetaalde subsidies **141 miljoen euro**

Herbestemming en tegengaan leegstand

We hebben **22 ondernemers en stichtingen** geholpen bij complexere opgaves aan hun monument, waarbij grootschalige restauratie wordt gecombineerd met herbestemming en leegstand wordt tegengegaan. Klein in aantallen, maar groot in impact op monument, mens en omgeving.



Online jaaroverzicht

In ons online jaaroverzicht ziet u in woord en beeld hoe erfgoed verbindt en wat wij ondernemen om monumenten springlevend te maken en te houden.

Scan de QR-code om het online jaaroverzicht te openen.

Duurzaamheidsimpact

Zelfscan Duurzaam Monument



In 2022 had de
Zelfscan Duurzaam Monument
9.446
unieke bezoekers



Een toename van
37% ten opzichte
van het voorgaande jaar.

In 2022 is gestart met een update van deze zelfscan in samenwerking met De Groene Grachten en het ontwikkelen van een variant voor zakelijke eigenaren van onder meer kerken en kloosters die voor een grote verduurzamingsopgave staan.

Duurzame Monumenten (DuMo)-adviseurs

Om bij te dragen aan het kwalitatief verduurzamen van monumenten werkt het Restauratiefonds samen met DuMo-adviseurs en vergoeden we een deel van de kosten van een duurzaamheidsadvies.



De vergoeding werd in 2022
aan **170 eigenaren**
uitgekeerd voor een totaalbedrag
van **81.484 euro**



Er werden **135**
quickscans uitgevoerd,
4 haalbaarheidsonderzoeken
en **31** keer werd gekozen voor
een maatwerkadvies.

Duurzaamheidskennis online

Op Monumenten.nl is alle duurzaamheidsinformatie van partners en het Restauratiefonds gebundeld op de pagina 'een monument verduurzamen, hoe doet u dat?'.



Deze pagina werd sinds de
introductie halverwege het jaar
16.219
keer geraadpleegd



Online bereik

- » De websites Restauratiefonds.nl, Monumenten.nl en Herbestemming.nl zijn in 2022 totaal ruim meer dan **1,1 miljoen** keer bezocht.
- » De bezoekers aan onze websites bekeken samen **2,2 miljoen** pagina's.
- » Er werden in 2022 **3.393 gidsen** en whitepapers gedownload.
- » De Monumenten Community heeft inmiddels **1.810 leden** en is **21.515** keer bezocht.
- » Alleen al met de nieuwsbrief van Monumenten.nl bereikten we maandelijks **32.265 abonnees**.

Onderzoeken

Om onze markt goed in beeld te hebben én om onze kennis daarvan te delen met onze partners en de sector, voeren we regelmatig onderzoeken uit.

In 2022 voerden we de volgende onderzoeken uit waarvan we de uitkomsten online delen:

- » Klanttevredenheidsonderzoek via onze website.
- » Partnertevredenheidsonderzoek

Duurzaamheidsonderzoek voor de Routekaart Verduurzaming Monumenten ten behoeve van de monumentensector.

Bijeenkomsten

- Samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed organiseerden we de Contactdag Herbestemmen waar circa **80 deelnemers** aanwezig waren.
- We ontvingen **114 initiatiefnemers** van herbestemmingen en relaties bij de Koepelgevangenis in Haarlem en **92 professionals** en eigenaren tijdens de bijeenkomst 'Doe Maar Gewoon Duurzaam' in het rijksmonument de Mariënburg in 's-Hertogenbosch.

- Tijdens de Monumenten Community 'Vraag me alles' online webinar waren er **25 deelnemers** aanwezig en tijdens de Monumentenbeurs in 's-Hertogenbosch en de bijeenkomst in Lunteren waren er **totaal 45**. Bijeenkomsten in kleine setting, maar met een grote interactie tussen monumenteigenaren om kennis uit te kunnen wisselen.

Draagvlak en samen de sector versterken

Om bij te dragen aan het kwalitatief verduurzamen van monumenten werkt het Restauratiefonds samen met DuMo-adviseurs en vergoeden we een deel van de kosten van een duurzaamheidsadvies.



- » Het Monumentencongres had **350 deelnemers** met het thema 'Veerkrachtig Erfgoed'.
- » De Open Monumentendag met als thema Duurzaamheid trok landelijk ruim **1 miljoen** publiek. Ook ondersteunden wij de Duurzaamheidsprijs die bij de opening van Open Monumentendag voor het eerst werd uitgereikt. De directeur van het Restauratiefonds verrichtte de openingshandeling van Open Monumentendag.
- » Met de Week van het Duurzaam Erfgoed bereikten we **290 deelnemers** middels de talkshow en excursies.
- » Monumentenbeurs had **2.989 bezoekers**, zowel erfgoedprofessionals als eigenaren.

"Verduurzaming is een vanzelfsprekend onderdeel geworden van het in stand houden van monumenten. Als Restauratiefonds willen we dat optimaal faciliteren."



*Sjoerd Slagter,
Marketing, Strategie & Onderzoek*

2.4 Verduurzamen van monumenten

Onze monumenten klaar voor de toekomst

Sinds 1985 levert het Restauratiefonds een bijdrage aan springlevende monumenten door eigenaren te ondersteunen met geld en kennis voor restauratie en onderhoud. De afgelopen jaren is het onderwerp duurzaamheid daar nadrukkelijk aan toegevoegd.

We ondersteunen de duurzaamheidsambitie van monumenteigenaren met diverse initiatieven en financieringen vanuit de overtuiging dat verduurzaming verbonden is met de instandhouding van monumenten. We zijn een actieve partner in de landelijke Routekaart Verduurzaming Monumenten en streven ernaar om samen met een groot aantal erfgoedorganisaties de klimaatdoelstellingen voor monumenten in het Klimaatakkoord te bereiken; een CO²-reductie van 40% in 2030 en 60% in 2040.

Financieringsoplossingen voor elk type monument

Voor iedere eigenaar van een rijksmonument hebben we een duurzaamheidslening op maat. Dat geldt ook voor steeds meer eigenaren van panden met een andere bescherming, zoals provinciale en gemeentelijke monumenten. Met private partners en regionale overheden werken we eraan om alle monumenteigenaren in Nederland een passende financiële oplossing aan te bieden voor de verduurzaming van hun monument. Zo zijn in 2022 alle Cultuurfondsen voor Monumenten verruimd met de mogelijkheid verduurzaming laagrentend te financieren.

Maatwerk

Verduurzaming van monumenten is maatwerk en vraagt specialistische kennis. Monumenten blijven toekomstbestendig, juist ook door ze te verduurzamen. Naast CO²-reductie draagt verduurzaming ook bij aan lagere energielasten. We maken monumenteigenaren in verschillende fases bewust van de mogelijkheden en stimuleren, activeren én financieren hen om de duurzaamheidsstap te zetten. Ook voor monumenten waarbij verduurzaming niet altijd evident, maar zeker mogelijk is. Dit vraagt wel om maatwerk. Dat bieden we door samen te werken met specialisten en kennispartners. Zo helpen we ze verder in het verantwoord en kwalitatief verduurzamen van hun monument.

Informatiebehoefte en verduurzamingsambitie monumenteigenaren blijft groot

Uit onderzoek dat het Restauratiefonds in 2022 heeft uitgevoerd voor de Routekaart Verduurzaming Monumenten blijkt dat 71 % van de monumenteigenaren onvoldoende informatie over verduurzaming kan vinden om een bewuste keuze te kunnen maken. In 2021 lag

dit percentage nog op 78%. Het is opvallend dat een grote groep (94%) ondanks het gebrek aan informatie, wel duurzaamheidsmaatregelen heeft genomen. En bijna net zo'n grote groep (82%) verwacht in de komende drie jaar verder te investeren in verduurzaming van hun monument. Met onze producten, diensten en nieuwe initiatieven spelen we in op deze behoefte.

Partnerschappen in kwalitatief verduurzamen

Voor het kwalitatief verduurzamen van monumenten werken we sinds 2021 samen met Duurzame Monumenten-adviseurs (DuMo-adviseurs). Met 38 adviseurs bieden we inmiddels een landelijke dekking. Binnen deze samenwerking vergoeden we een deel van de kosten van een duurzaamheidsadvies. Naast de samenwerking met de DuMo-adviseurs is ook Stichting ERM, Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg, betrokken. Sinds 2022 is ERM gehuisvest in ons pand in Amersfoort. Zij beheren onder meer de richtlijnen voor het kwalitatief verduurzamen van monumenten. Zo volgen alle DuMo-adviseurs deze ERM-richtlijnen op het gebied van duurzaamheid. Ook toetst ERM de adviezen steekproefsgewijs, waarvan de resultaten gezamenlijk worden besproken om kwaliteit van advies te borgen.

Sinds 2020 is de gratis online Zelfscan Duurzaam Monument geïntroduceerd. Deze tool is samen met onze partner De Groene Grachten ontwikkeld. Deze scan is voor particuliere monumenteigenaren een eerste stap richting het verduurzamen van hun pand en geeft ze inzicht in de duurzame en financiële mogelijkheden. Door (potentiële) eigenaren vroegtijdig en laagdrempelig van informatie over duurzaamheidsmogelijkheden te voorzien en actief door te verwijzen naar vervolgstappen wordt een bijdrage geleverd aan kwalitatief behoud en herstel van monumenten. Voor het delen van deze specifieke informatie en kennis(-diensten) wordt het platform Monumenten.nl ingezet. Op dit platform werken wij samen met partners met monument specifieke kennis om de grote groep bezoekers van Monumenten.nl optimaal te ondersteunen.

Week van het Duurzaam Erfgoed: inspireren, verbinden en kennis delen

Samen met de andere partners van de Routekaart Verduurzaming Monumenten ondersteunen en versterken we het verduurzamen van de monumentensector door te inspireren, verbinden en kennis te delen. Het Restauratiefonds was in 2022, samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en De Groene Grachten partner van de Week van het Duurzaam Erfgoed. Drie dagen boordevol duurzame inspiratie met een mooie mix van on- en offline lezingen, workshops en een inspirerende Talkshow. In de diverse programma onderdelen stonden monumenten vol in de groene spotlight.

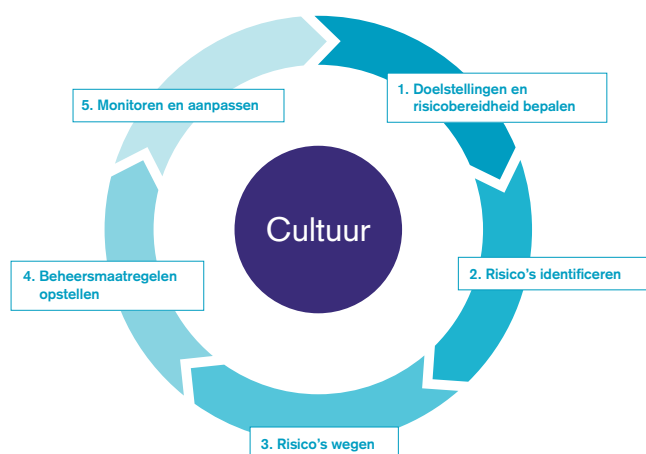


2.5 Risicomanagement en interne beheersing

Risicomanagement

Risicomanagement vormt een integraal en dynamisch onderdeel van de bedrijfsvoering van het Restauratiefonds en volgt hierin de richtlijnen vanuit Enterprise Risk Management (ERM) en het 'Three Lines' model. Het risicomanagementproces, de governance-structuur en de verantwoordelijkheden van de riskmanager en interne audit functie zijn vastgelegd in het Risk en Interne Audit beleid met jaarlijkse evaluatie.

Het risicomanagementproces begint met het vaststellen van de risicobereidheid om de organisatiedoelstellingen te behalen. Vanuit de dagelijkse bedrijfsvoering (eerste lijn) worden ieder kwartaal en per afdeling de strategische, tactische, operationele en compliance risico's geïdentificeerd en geëvalueerd die een onzekere factor vormen voor het behalen van de doelstellingen.



Figuur 2 Risicomanagementproces

Deze risico's en de beheersmaatregelen worden vastgelegd in een risk register per afdeling en door de betreffende afdelingen gewogen op kans en impact. De hoogst gewogen risico's worden vervolgens opgenomen in het organisatie brede algemene risk register, aangevuld met afdeling overstijgende tactische en strategische risico's. Dit algemene register wordt eenmaal per kwartaal door het managementteam en het bestuur gewogen en besproken om de juiste prioritering te bepalen. De voornaamste risico's die hieruit voortkomen worden eenmaal per kwartaal aan de auditcommissie gerapporteerd.

De riskmanager (tweede lijn):

- » draagt zorg voor een actueel risicobeleidskader;
- » faciliteert de risico-sessies;

- » ziet toe op de uitvoering van de bestaande beheersmaatregelen/implementatie van nieuwe maatregelen;
- » voert in samenwerking met andere tweede lijn rollen, controles uit binnen het controle raamwerk;
- » evalueert proces als onderdeel van de constante verbetercyclus.

Interne beheersing

Interne audit

De interne audit functie (derde lijn) toetst de opzet, het bestaan en de werking van processen en verschillende thema's aan de hand van de voornaamste inherente risico's. De interne audit partij voert de audits onafhankelijk uit op basis van een door de auditcommissie goedgekeurd jaarplan in nauwe samenwerking met de eerste en tweede lijn. Vanaf 2023 maakt het Restauratiefonds gebruik van de diensten van een nieuwe interne audit partij. De bevindingen, aanbevelingen en voortgang worden gemonitord en per kwartaal aan het bestuur en de auditcommissie gerapporteerd.

Risicobereidheid

Het Restauratiefonds kent een lage risicobereidheid bij het nastreven van de doelstellingen gezien de hoge mate van maatschappelijke en financiële verantwoordelijkheid. Tegelijkertijd is een hogere risicobereidheid omtrent kredietverstrekking inherent aan de kerntaken van het Restauratiefonds. De risicobereidheid wordt ieder kwartaal gemonitord aan de hand van diverse risico indicatoren binnen de risk monitor.

IT beheersing

Wereldwijd neemt het risico op cyberincidenten steeds meer toe. Wet- en regelgeving vraagt dan ook meer aandacht voor bedrijfscontinuïteit als gevolg van cyberincidenten veroorzaakt door ransomware, datalekken of cyberaanvallen.

Het IT landschap van het Restauratiefonds bevat diverse systemen waarvan de belangrijkste betrekking hebben op hypotheekverstrekking, financiële verantwoording, registratie van documenten en relatiemanagement. Deze systemen zijn enige jaren geleden in gebruik genomen bij de verzelfstandiging van het Restauratiefonds en zijn sindsdien regelmatig van updates voorzien. Het Restauratiefonds maakt gebruik van externe leveranciers die deze systemen ter beschikking stellen in de cloud-omgeving.

Binnen het Restauratiefonds is de bestuurder uiteindelijk verantwoordelijk voor de beheersing van de IT omgeving en maakt daarbij gebruik van een IT afdeling die onder aansturing staat van een MT-lid. Toezicht op de IT beheersing vindt plaats via de raad van toezicht met voorbespreking van deze onderwerpen in de auditcommissie. Voor de operationele uitvoering van informatie-

beveiliging (IB) en bedrijfscontinuïteitsmanagement (BCM) heeft het Restauratiefonds een multidisciplinair IB/BCM team.

Dit team bespreekt ieder kwartaal de risico's, de voortgang van uitgezette acties en de relevante ontwikkelingen op het gebied van informatiebeveiliging. Een vast MT-lid is hierbij vertegenwoordigd.

Het Restauratiefonds werkt hierbij volgens de principes van de ISO27001 en 27002 norm waarbij er sprake is van een Informatie-beveiligingsmanagementsysteem (ISMS) en een bedrijfscontinuïteits-managementsysteem (BCMS). Deze beheersingssystemen werken volgens de Plan-Do-Check-Act cyclus en omvatten onder meer beleidsstukken, processen, controle mechanismen, audits, calamiteitenplannen en een set aan preventieve maatregelen. Bovenal wordt er sterk ingezet op bewustwording van medewerkers. Medewerkers worden intern getraind door middel van een extern trainingsprogramma dat elke twee maanden een nieuwe training aanbiedt en een aantal keer per jaar een realistische 'phishing' test uitstuurt. Er is interne controle op het daadwerkelijk volgen van deze trainingen en het behalen van een goed resultaat.

Gedurende 2022 werden systemen volgens afspraken met externe leveranciers beschikbaar gesteld, hebben zich geen grote incidenten voor gedaan en hebben een zeer gering aantal datalekken plaats gevonden die volgens de interne procedures zijn afgewikkeld.

Frauderisico beheersing

Het risico op fraude is aanwezig bij alle organisaties en kan desastreuze financiële dan wel reputatie schade tot gevolg hebben. Het Restauratiefonds heeft dan ook een zeer lage risicobereidheid waar het fraude risico's betreft. Dit betekent dat risico's waarbij fraude een mogelijk gevolg zou kunnen zijn inzichtelijk zijn opgenomen in het algemene risk register en dat maatregelen om dit te mitigeren zijn opgesteld. Deze risico's hebben grofweg betrekking op de medewerkers, de cultuur en de bedrijfsvoering.

Onder de noemer medewerkers vallen risico's met betrekking tot de inrichting van het beloningsbeleid in het geval dit onbedoeld fraude in de hand werkt, de indiensttreding van medewerkers met een mogelijke fraude achtergrond en de gevolgen van ontevreden medewerkers. Maatregelen hieromtrent omvatten het uitvoeren van een pre-employment screening voor nieuwe medewerkers, de controle op de afwezigheid van perverse prikkels in het beloningsbeleid en het uitvoeren van een periodiek werkbelevingsonderzoek.

Onder de noemer cultuur betreft dit het risico op een ongewenste organisatiecultuur waarbij sprake is van een lage integriteit.

'Harde' maatregelen hieromtrent omvatten onder meer de aanwezigheid van een gedragscode, de klokkenluidersregeling, het afleggen van de moreel ethische verklaring en periodieke integriteitstraining. Gedurende 2022 is er binnen het Restauratiefonds veel aandacht geweest voor soft controles waarbij deze zijn geïntegreerd in het controle raamwerk. Per soft controle is in kaart gebracht welke maatregelen al aanwezig zijn. Waar de betreffende controle versterkt dient te worden, zijn maatregelen toegevoegd. Enkele voorbeelden betreffen het duiden van gewenst gedrag en het versterken van gewenst voorbeeldgedrag. Dit wordt in 2023 verder geïmplementeerd.

Onder de noemer bedrijfsvoering vallen mogelijke frauderisico's met betrekking tot onterechte inkopen, identiteitsfraude, handmatige functiescheidingen bij uitbetalingen en de mogelijkheden tot het overrulen van systeemcontroles. Getroffen maatregelen hieromtrent zijn omvangrijk, maar hebben veelal betrekking op de inrichting van het controle raamwerk en periodieke audits op betalingen en het betalingen proces door de interne audit functie. Zo zijn tweedelijns controles opgezet omtrent gebieden waarbij identiteitsfraude mogelijkwerijs aan de orde kan zijn of waarbij functiescheidingen niet door de software afgedwongen worden.

Het vergroten van het inzicht in systeemcontroles en de mogelijkheden tot het overrulen daarvan staan op de planning voor 2023. Andere te treffen maatregelen op de planning zijn het inkoopbeleid van een update voorzien en het uitvoeren van een frauderisico inventarisatie aan de hand van de publicatie 'Frauderisicobeheersing' van de Koninklijke NBA. Deze inventarisatie aan de hand van de fraudedriehoek is in 2022 gestart en wordt afgerond in 2023, waarna frauderisico's nog verder inzichtelijk zijn en de maatregelen als zodanig verder aangescherpt kunnen worden.

Risicoprofiel 2022

Het jaar 2022 was een bewogen jaar. Een jaar met de coronapandemie nog in het kielzog, start van de oorlog in Oekraïne, een zeer hoge inflatie gerelateerd aan energieprijzen, een stijgende rente, personeelstekorten en met steeds maar groeiende gevolgen van klimaatverandering.

Ook binnen het Restauratiefonds was er in 2022 sprake van veel beweging, zoals het hoge ziekteverzuim in het begin van het jaar, de toenemende vraag naar laagrentende financieringen vanwege stijgende markttrentes en daardoor ook toenemende vraag naar aanvullende leningen, wisselingen in het personeelsbestand waaronder de bestuurder en de doorontwikkeling van het IT landschap.

De voornaamste risico's houden in 2022 verband met:

- » Financiële middelen voor het kunnen verstrekken van aanvullende leningen
- » Ondersteuning door het IT landschap
- » Uitval en werving van medewerkers
- » Uitbetaling subsidies/informatievoorziening van samenwerkingspartners
- » Impact van klimaatverandering op monumentenbehoud
- » Ken je klant

Financiële middelen voor het kunnen verstrekken van aanvullende leningen

Het Restauratiefonds biedt klanten waar mogelijk een totaal-financiering aan om restaureren, herbestemmen en/of verduurzamen van monumenten te faciliteren. Als gevolg van de stijgende rente is de vraag naar laagrentende leningen toegenomen en daardoor ook naar aanvullende, niet-laagrentende, leningen. Binnen het Restauratiefonds is aanvullend financieren gemaximeerd tot een garantstelling afgegeven door de rijksoverheid. De mogelijkheid tot het aanbieden van aanvullende leningen door het Restauratiefonds bereikt mogelijk op korte termijn deze grens.

Ondersteuning door het IT landschap

Het IT landschap en daarmee de samenwerking met de betreffende leveranciers is vanaf de IT vernieuwing in 2020 nog altijd in beweging. Dit heeft geleid tot onder meer een beperkte capaciteit voor andere initiatieven, een verhoogde werkdruk bij medewerkers, beperkte systeem en marketing functionaliteit, verhoogde foutgevoeligheid en langere doorlooptijden voor klanten.

Er is sinds 2020 hard gewerkt om de ondersteuning van software en diensten aan de processen te verbeteren. Gedurende 2022 zijn de belangrijkste mitigerende maatregelen projectmatig uitgevoerd met als resultaat:

- » De verbetering van het gebruik van software.
- » De borging van kennis door middel van het opstellen van werkinstructies.
- » De verbetering van de samenwerking met de leverancier door middel van relatie- en contractmanagement.

Gedurende 2023 is een evaluatie van de IT processen en organisatie voorzien om dit risico verder te mitigeren.

Uitval en werving van medewerkers

Het ziekteverzuim was bij aanvang van het jaar zeer hoog. Dit was onder meer het gevolg van de genoemde beperking in de ondersteuning van het IT landschap in samenhang met een

organisatiecultuur gekenmerkt door een hoge mate van betrokkenheid en loyaliteit. Dit in combinatie met een lange periode niet op kantoor kunnen samenwerken met collega's vanwege de coronamaatregelen. Ook kent de arbeidsmarkt flinke personeels-tekorten, waardoor de stap om elders aan de slag te gaan kleiner is en het vinden van geschikte vervanging meer moeite kost.

Vitale medewerkers en systemen vormden dan ook de voornaamste doelstellingen voor 2022. De oorzaken zijn onderkent en aangepakt en diverse maatregelen zijn genomen waaronder de genoemde verbeteringen in de ondersteuning van het IT landschap, trainingen/cursussen op het gebied van vitaliteit en verbindende sociale activiteiten. Dit heeft geleid tot een sterke daling in het ziekteverzuimpercentage in de loop van het jaar 2022.

Reactieve maatregelen die genomen zijn omvatten de inhuur van externe medewerkers en het opstellen van verschillende werkinstructies om kennis te borgen. Daarnaast is de aandacht voor en het zicht hebben op het belang van de organisatiecultuur toegenomen. Dit wordt in 2023 verder voortgezet.

Naast het ziekteverzuim is ook de werving van deskundige, nieuwe medewerkers met oog voor diversiteit in 2022 een uitdaging gebleken. Ook voor 2023 blijft dit een risicofactor gezien de aanhoudende schaarste van personeel op de arbeidsmarkt en de toenemende eisen/wensen van kandidaten. Gezien de maatschappelijke impact van het Restauratiefonds, de mogelijkheid tot hybride werken en de goede arbeidsvoorwaarden is dit risico deels ondervangen, maar blijft het een punt van aandacht en zorg.

Uitbetaling subsidies/informatievoorziening van samenwerkingspartners

Het Restauratiefonds werkt voor de uitvoering van de kerntaken nauw samen met verschillende partners onder meer ten behoeve van het uitbetalen van subsidies. De informatievoorziening van en naar de verschillende partners is voor de dienstverlening van groot belang. Gedurende 2022 zijn verschillende maatregelen in werking gezet om het risico van onjuiste en/of onvolledige informatiestromen te beperken waaronder de ontwikkeling van een partner portaal. In 2023 komt hier de inrichting van een nieuwe web-service bij ter verbetering van subsidie uitbetalingen.

Impact van klimaatverandering op monumentenbehoud

Verduurzaming stond in 2022 bij veel organisaties centraal, zo ook bij het Restauratiefonds. Onder meer is ondersteuning aangeboden met de Zelfscan Duurzaam Monument en duurzaamheidsadviezen. Hiervoor is de samenwerking met DuMo-adviseurs tot stand gekomen gericht op het verduurzamen van monumenten.

Hoewel dit zeer positieve ontwikkelingen zijn, kan klimaatverandering op de langere termijn grote gevolgen voor het onderhouden van monumenten hebben. Hierbij valt onder meer te denken aan overstromingen, droogte met als gevolg verzakkingen en de verhoging van de zeespiegel. Dit heeft weer gevolgen voor de financieringsmogelijkheden en het verzekeren van monumenten. Op de korte termijn vraagt dit om een verhoogde aandacht voor calamiteitenplannen en aandacht voor verduurzaming bij kredietverstrekking. Voor de langere termijn vraagt het behoud van monumenten voor toekomstige generaties een nauwe samenwerking tussen de betrokken partijen in de monumentenbranche.

Ken je klant

Het Restauratiefonds is vanuit de financiële dienstverlening verantwoordelijk voor het voorkomen van witwassen en het financieren van terrorisme. Op dit gebied zijn er de laatste jaren vele stappen gezet. In 2022 was hierin een continuering en dan met name met betrekking tot de interne verhoging van het CDD kennis niveau, effectieve werking van de processen inclusief de wekelijkse CDD commissie, aanscherping van beleidsstukken en het in bepaalde gevallen opvragen van de herkomst van vermogen bij extra aflossingen. Gezien het belang ervan staat dit onderwerp blijvend op de voorgrond en is het opgenomen in de doelstellingen voor 2023. Op deze wijze geven wij invulling aan de zeer lage risicobereidheid met betrekking tot dit risico.

Overige risico's

Een risico dat laag wordt ingeschat, maar relevant is om te benoemen, is het risico op fouten in de financiële verslaglegging. Dit is namelijk in beperkte mate gebaseerd op subjectieve inschattingen (belangrijkste is de voorziening dubieuze debiteuren) en er zijn geen complexe structuren of accounting onderwerpen. Verder kent het Restauratiefonds geen koersrisico's en een relatief laag liquiditeits-, rente-, valutarisico. Er zijn geen koersrisico's doordat het Restauratiefonds geen, al dan niet tijdelijke, beleggingen in financiële instrumenten heeft. Het Restauratiefonds maakt in zeer beperkte mate gebruik van renteswaps die in de komende jaren aflopen en er zijn geen margin verplichtingen om bij ongunstige marktomstandigheden liquiditeiten bij te storten. Per eind 2022 zijn deze renteswaps als effectief beoordeeld. Het liquiditeits- en renterisico is als laag beoordeeld doordat verstrekking van laagrentende leningen altijd plaatsvindt vanuit vooraf ontvangen fondsen en de financiering van aanvullende leningen, conform het Treasury beleid, binnen maximaal 1 jaar moet zijn gerealiseerd. Het valutarisico is laag doordat maar een zeer beperkt deel van de leningenportefeuille (minder dan 1%) is uitgezet in een andere valuta dan de euro (US-dollar leningen verstrekt in het Caribisch deel van ons Koninkrijk).

Concluderend zijn de twee voornaamste doelstellingen van 2022, vitale medewerkers en systemen, voor een groot deel behaald en de gerelateerde risico's gemitigeerd. Openstaande risico's omtrent de systemen worden in 2023 verder opgepakt. Vergeleken met 2021 is het risico van beperkt onderscheidend vermogen voor particulieren niet meer actueel vanwege significant gestegen marktresen, zodat de laagrentende producten van het Restauratiefonds nu zeer aantrekkelijk geprijsd zijn.

Voor 2023 staan de nieuwe doelstellingen, uitdagingen, risico's en maatregelen alweer paraat. Hoe divers deze maatregelen ook zijn, de gemene deler ligt ook binnen risicomanagement in de verbinding; met medewerkers en de arbeidsmarkt, met klanten en samenwerkingspartners en met de monumentenbranche. Erfgoed verbindt; mitigerende maatregel nummer een.

2.6 Regelgeving

Autoriteit Financiële Markten (AFM)

Het Restauratiefonds staat onder toezicht van de AFM en DNB. We hebben een Wft-vergunning van de AFM voor het aanbieden van hypothecair krediet. De AFM heeft in 2022 goedkeuring gegeven voor de benoeming van een nieuw lid van de raad van toezicht, de benoeming van een interim bestuurder en een nieuwe bestuurder. Er is door de AFM twee keer generieke informatie opgevraagd. Het betrof een informatieverzoek over koopstarters en over de boeteberekening bij extra aflossing.

De Nederlandse Bank (DNB)

De DNB houdt wat betreft het Restauratiefonds toezicht op de uitvoering van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft).

Autoriteit Persoonsgegevens

We hebben in 2022 een zeer gering aantal datalekken hoeven melden bij de Autoriteit Persoonsgegevens en bij de betrokkenen. Dit was nog minder dan de voorafgaande jaren, toen het aantal datalekken ook al gering was.



Jeroen Fokkens, jurist

"Integer, met zorg voor de klant en binnen de lijnen van wet- en regelgeving, met oog op het resultaat: ieder monument springlevend!"

2.7 Financiële gegevens

Financieel resultaat

Over 2022 is het bedrijfsresultaat na belasting uitgekomen op 4,3 miljoen euro (2021: 0,7 miljoen euro). Het resultaat na mutatie bestemmingsfonds en -reserve is uitgekomen op 5,0 miljoen euro (2021: 5,0 miljoen euro).

Bedrijfsopbrengsten

Het renteresultaat is uitgekomen op 13,7 miljoen euro (2021: 13,1 miljoen euro). Dit is een stijging van 0,6 miljoen euro ten opzichte van 2021 en wordt veroorzaakt door hogere rentebaten (hoge 2022 productie plus aanzienlijke stijging van de rentepercentages gedurende 2022).

De behandelingskosten zijn toegenomen met 0,2 miljoen euro tot 1,1 miljoen euro (2021: 0,9 miljoen euro). De overige baten zijn met 1,9 miljoen euro toegenomen, hiervan heeft 1,6 miljoen euro betrekking op rente die ontvangen is op banktegoeden.

De totale bedrijfsopbrengsten bedragen in 2022 17,3 miljoen euro (2021: 14,7 miljoen euro).

Revolving Funds

(x EUR 1.000)	Revolving Fund	Cumulatief verstrekt excl. voorziening	Beschikbaar
Restauratiefonds-hypotheek	289.576	211.151	78.425
Kerken Nevenfunctie-Leningen	1.641	220	1.420
Caribisch deel van het Koninkrijk	13.519	6.878	6.641
Duurzame Scholenfonds	7.000	0	7.000
Cultuurfonds voor Monumenten	6.108	5.274	833
Varend Erfgoed-Leningen	269	12	257
Opengestelde Monumenten-Leningen	66.745	43.453	23.292
Totaal laagrentende leningen	384.857	266.988	117.869
Restauratiefondsplus-hypotheek	176.301	149.907	26.394
Duurzame Monumenten-Leningen	30.631	18.098	12.533
Duurzame Monumentenplus-Leningen	49.005	42.355	6.650
Totaal Revolving Funds	640.794	477.347	163.446
Bestemmingsfonds IT investeringen	1.728	0	1.728
Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland	1.994	0	1.994
Totaal Eigen Vermogen	644.515	477.347	167.168

Verstrekte leningen

In 2022 is voor 151,2 miljoen euro aan leningen verstrekt en daarmee iets lager dan het voorgaande jaar (2021: 154,3 miljoen euro). De aanvullende leningen zijn met 15,6 miljoen euro toegenomen en de Restauratiefondsplus-hypotheeken met 9,8 miljoen euro. Er is een daling in de productie van 30,2 miljoen euro voor de Opengestelde Monumenten-Leningen (tijdelijk corona gerelateerd fonds waarvan verstrekking medio 2022 is gestopt).

Bedrijfslasten

De bedrijfslasten zijn in 2022 afgenomen tot 11,6 miljoen euro (2021: 13,8 miljoen euro). De personeelslasten zijn 0,6 miljoen euro hoger uitgekomen, met name vanwege inhuur tijdelijke medewerkers gerelateerd aan het ziekteverzuim. In 2022 is er een vrijval van de voorziening insolventie van 1,6 miljoen euro (in 2021 was er een dotatie van 1,8 miljoen euro). De totale voorziening per 31 december 2022 is 11,0 miljoen euro (2021: 12,6 miljoen euro). De overige lasten zijn ten opzichte van 2021 met 0,7 miljoen euro toegenomen tot 4,9 miljoen euro. Dit komt onder meer doordat er in 2022 meer project- en advieskosten zijn gemaakt.

Mutatie bestemmingsfonds en -reserve

De 2022 mutatie heeft betrekking op de Bestemmingsreserve IT investeringen (0,9 miljoen euro).

Subsidies

Naast het verstrekken van leningen betaalt het Restauratiefonds ook subsidies uit. In 2022 heeft het Restauratiefonds 59,3 miljoen euro (2021: 65,7 miljoen euro) aan Sim subsidies uitbetaald en 81,3 miljoen euro (2021: 70,5 miljoen euro) aan overige rijkssubsidies. De overige rijkssubsidies bestaan uit Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten, Herbestemming, Woonhuisregeling en Iconische monumenten.

Eigen Vermogen

Het Eigen Vermogen ultimo 2022 bedraagt 644,5 miljoen euro (2021: 632,5 miljoen euro) en bestaat uit diverse Revolving Funds van de rijksoverheid en bestemmingsreserves/fondsen.

De toename in het Eigen Vermogen van 12,0 miljoen euro bestaat voornamelijk uit:

- » kapitaalstorting van het ministerie van OCW van 8,0 miljoen euro voor het Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen;
- » onttrekking bestemmingsreserve IT Investerings van 0,9 miljoen euro met betrekking tot in voorgaande jaren uitgevoerde investeringen in het IT landschap;
- » resultaatverdeling over de Revolving Funds van 5,0 miljoen euro.

Revolverende werking fondsen

Een van de belangrijkste factoren voor de werking van een revolving fund is het aflossingspatroon, zowel regulier als additioneel, van de kredietnemers. Op pagina 40 van dit jaarverslag, kunt u in de tabel 'Financiële vaste activa' per Revolving Fund raadplegen hoeveel er is afgelost in 2021 en 2022.

2.8 Doorkijk 2023

Doorkijk 2023

Het jaar 2023 is intern bestempeld als 'bouwjaar' mede vanwege de komst van een nieuwe bestuurder. Nadat we in 2022 aanzienlijke verbeteringen hebben gerealiseerd met betrekking tot vitaliteit van medewerkers en IT systemen gaan we in 2023 verder bouwen aan het Restauratiefonds. We gaan ons onder meer bezig houden met het optimaliseren van financieringsprocessen, het vergroten van fondsen/financiële middelen voor verduurzaming en aanvullende leningen, doorontwikkeling van diensten die de uitvoering van verduurzamingsmaatregelen door monument-eigenaren stimuleert (uitgebreidere zelfscan) en het evalueren van de interne cultuur en de structuur. Wij verwachten dat de personeelsbezetting en de investeringen op een gelijk niveau tot een lichte stijging blijven in vergelijking met 2022.

Begroting 2023

De totale verwachte productie in 2023 is 80 miljoen euro (nieuwe productie en renteherzieningen). Er wordt een lagere productie verwacht in vergelijking tot 2022 met betrekking tot de aanvullende leningen. De belangrijkste verklaring hiervoor is dat de financiële middelen hiervoor naar verwachting in ieder geval in de eerste helft 2023 beperkt zijn. Structurele uitbreiding van deze financiële middelen is dan ook een belangrijke activiteit voor het Restauratiefonds in 2023.

De totaal verwachte bedrijfsopbrengsten 2023 (18 miljoen euro) zijn hoger dan de realisatie in 2022. Voor 2023 verwachten wij namelijk een hoger renteresultaat plus rente inkomsten op banktegoeden. Het begrote resultaat 2023 na belasting is 2 miljoen euro.



3. Organisatie

3.1 Ons verhaal

*‘Ieder monument springlevend,
nu en in de toekomst’*

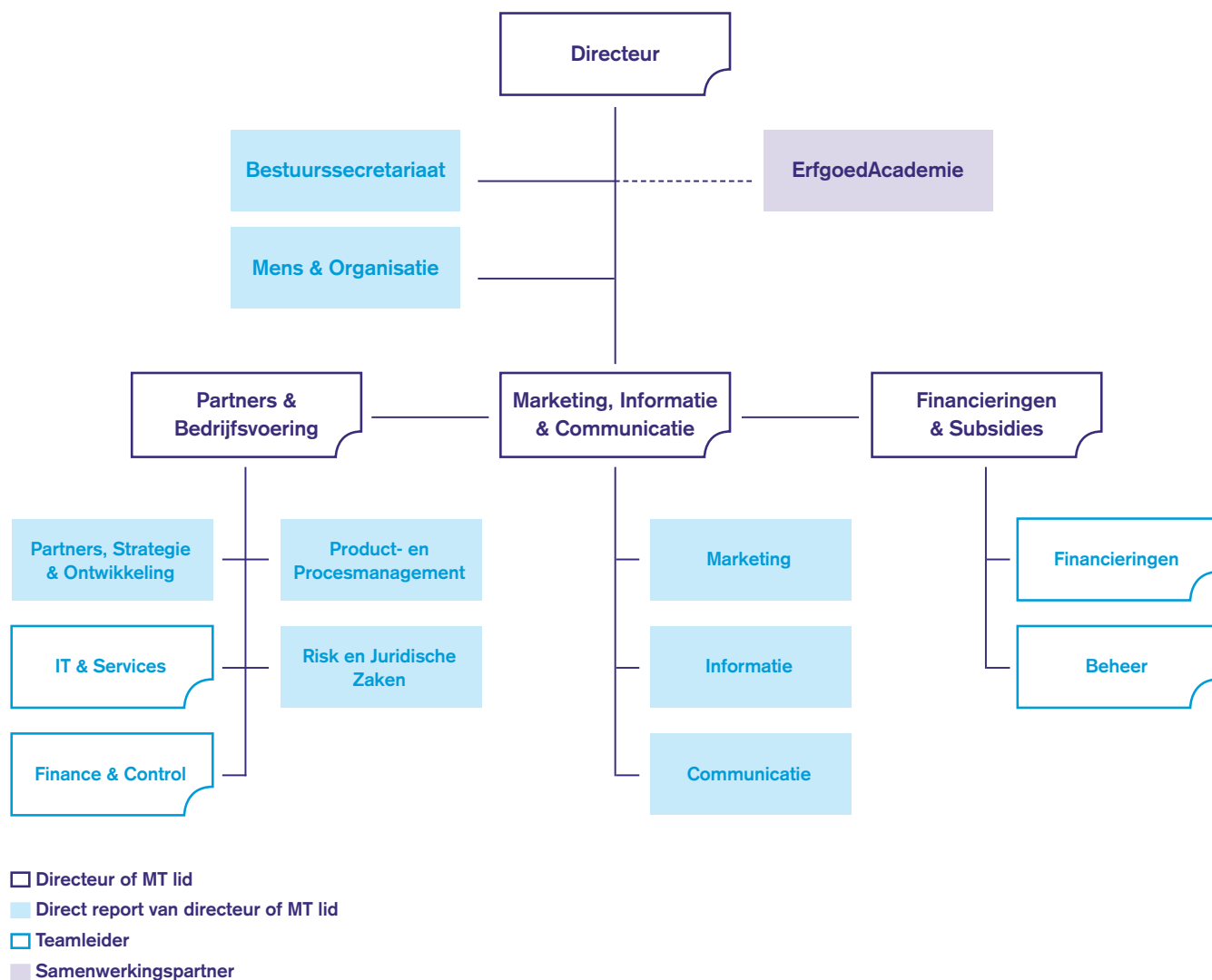
Nederland is mooi en telt meer dan 140.000 monumenten. Woningen, landgoederen, boerderijen, kerken, industrieel erfgoed. Zij maken ons land extra mooi. Zij geven kleur aan een stad, dorp of regio, maken plekken leefbaarder, vitaler. Ze vertellen verhalen over ons verleden. Verbinden oud en nieuw. Verbinden mensen met elkaar. Ons erfgoed willen we behouden. Samen werken we aan springlevende monumenten. Monumenten die worden gebruikt, beleefd, waar verhalen over worden verteld, impact maken en meebewegen met maatschappelijke opgaves zoals duurzaamheid. Dat doet het Restauratiefonds met verstand van financieren en hart voor monumenten.

Samen met eigenaren, partners, erfgoedprofessionals, vaklieden, vrijwilligers, halen we alles uit de kast om deze bijzondere gebouwen duurzaam te behouden voor volgende generaties.

De basis is een goede financiële ondersteuning. We helpen eigenaren aan leningen voor onderhoud, restauratie, verduurzaming of herbestemming. Dat doen we al sinds onze oprichting door het toenmalige ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in 1985 vanuit verschillende fondsen die wij voor overheden en private fondsen beheren. En alles wat we weten delen we graag via onze monumentencoaches, websites, Monumenten Community of in bijeenkomsten. Zo maken we monumenteigenaren wegwijs en faciliteren we dat het verhaal over een monument kan worden doorverteld. Samen met een sterk en kundig netwerk waarmee we in verbinding staan.

3.2 Organisatiestructuur

Het Restauratiefonds had in 2022 gemiddeld 56,5 fte medewerkers die zich inzetten voor de organisatie. Dit zijn medewerkers in interne dienst. Daarnaast werkte het Restauratiefonds eind 2022 met een flexibele schil bestaande uit gemiddeld 12,5 fte externe medewerkers en projectmedewerkers. In totaal 69,0 fte en daarmee lager dan eind 2021 (69,8 fte).



3.3 Samenstelling bestuur

Het bestuur van het Restauratiefonds bestond tot 1 oktober 2022 uit:

Kees-Jan Dosker

De nevenfuncties van Kees-Jan Dosker bestonden in 2022 uit:

- » Lid van de ledenraad van Donatus Verzekeringen
- » Raad van Advies Nationaal Restauratie Centrum
- » Voorzitter bestuur Stichting Goois Natuurreservaat

Mirjam Nouwen

Van 1 oktober 2022 tot 10 januari 2023 heeft Mirjam Nouwen (vóór en na deze periode lid raad van toezicht) de functie van directeur-bestuurder op interim basis waargenomen. Zij trad in die periode tijdelijk terug uit de raad van toezicht.

Uğur Özcan

Uğur Özcan is per 10 januari 2023 benoemd als directeur-bestuurder van het Nationaal Restauratiefonds.



4. Raad van toezicht

De aandacht van de raad van toezicht ging in 2022 uit naar de interne organisatie van het Restauratiefonds. Ondanks een bewogen jaar met interne veranderingen en marktontwikkelingen wist het fonds zich standvastig in te zetten voor de ondersteuning van monumenteigenaren. Dit heeft wederom geresulteerd in een krachtig resultaat: meer dan 150 miljoen euro aan leningen is verstrekt waarmee er goed weer springlevend is gemaakt.

Onderwerpen raad van toezicht 2022

Rentestructuur

De rentestijgingen in 2022 waren aanleiding om de rentestructuur van het Restauratiefonds aan te passen zodat deze beter aansluit bij zowel de visie als de risico's van het Restauratiefonds.

Verbeteringen IT systeem

De raad van toezicht heeft de inzet voor het aanbrengen van verbeteringen in het IT systeem gedurende het jaar aandachtig gevolgd. Hiervoor is begin 2022 een externe projectmanager aangesteld. De inzet van de organisatie heeft onder meer geleid tot verhoging van het kennisniveau van medewerkers en een

nieuw contract met de IT leverancier dat moet leiden tot een betere samenwerking.

Vitaliteit

Verhogen van vitaliteit van medewerkers had een hoge prioriteit naar aanleiding van het hoge ziekteverzuim begin 2022. In de organisatie is hier actief aan gewerkt door middel van preventie, re-integratie begeleiding en medewerkers bewuster te maken op welke wijze zij zelf vitaal kunnen worden en blijven. Een activiteitenplan gedurende het hele jaar gaf hier invulling aan.

Opvolging voorzitter raad van toezicht

De raad heeft gesproken over hoe zij de rollen binnen de raad van toezicht vertegenwoordigd willen zien. Aanleiding was de laatste termijn die ten einde loopt van de huidige voorzitter Willemijn Maas. Voor de rol 'voorzitter raad van toezicht' is een nieuwe kandidaat voorgedragen waaraan de AFM goedkeuring heeft gegeven.

Opvolging leden raad van toezicht

Ook werden in 2022 drie nieuwe leden voor de raad van toezicht geworven. Een vacature is ingevuld door Boudewijn de Bont. Jetta Klijnsma heeft in 2022 haar lidmaatschap van de raad opgezegd en blijft aan tot haar opvolging ingevuld is. Er is een nieuwe kandidaat voorgedragen waaraan de AFM goedkeuring heeft gegeven.

Onderzoek interne organisatie

De ontwikkelingen eind 2021, zoals het hoge ziekteverzuim, zijn aanleiding geweest voor de raad van toezicht om een onderzoek naar de ontstane situatie te laten uitvoeren. Met de uitkomsten van dit onderzoek werkt het Restauratiefonds aan een duurzame versterking van de organisatie op het vlak van cultuur, structuur, communicatie en leiderschap.

Vervanging van de directeur-bestuurder

Per 1 oktober 2022 nam de directeur-bestuurder Kees-Jan Dosker afscheid van het Restauratiefonds. Wij danken hem hartelijk voor zijn grote inzet gedurende meerdere jaren. Tijdens het selectieproces voor zijn opvolging heeft de raad van toezicht besloten om tijdelijk de functie van directeur-bestuurder waar te laten nemen door Mirjam Nouwen. Na een periode van drie maanden trad zij weer toe tot de raad van toezicht na de benoeming van Uğur Özcan per 10 januari 2023.

Dilemma's van de raad van toezicht in 2022

De dilemma's die ontstonden naar aanleiding van bovengenoemde onderwerpen bestonden uit het anticiperen van de raad op de situatie van een hoog ziekteverzuim in relatie tot de noodzakelijke verbeteringen in het IT systeem. Evenals als de terugtreding van Mirjam Nouwen uit de raad van toezicht om de functie van directeur-bestuurder tijdelijk waar te nemen.

Overige activiteiten binnen de raad van toezicht

De raad van toezicht verleende goedkeuring aan de volgende documenten:

- » Jaarverslag en jaarrekening 2021
- » Begroting 2023

Governance

Benoeming van de leden van de raad van toezicht

Benoeming en herbenoeming van leden van de raad van toezicht gebeurt conform de statuten door de fungerende leden van de raad van toezicht, bij nieuwe benoemingen na schriftelijke goedkeuring door de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Commissies

De raad van toezicht kent de volgende commissies:

» Auditcommissie

Het is de taak van de auditcommissie om de besluitvorming van de raad van toezicht over het toezicht op de integriteit en kwaliteit van de financiële verslaggeving en op de effectiviteit

van de interne risicobeheersings- en controlesystemen van het Restauratiefonds voor te bereiden.

» Selectie/Remuneratiecommissie

Het is de taak van de remuneratiecommissie om de besluitvorming van de raad van toezicht over de selectie en benoeming van de bestuurder en leden van de raad van toezicht, de vaststelling van beloningen en de overige aan haar toegekende of gedelegeerde bevoegdheden voor te bereiden.

Bezoldiging

De bezoldiging van de leden van de raad van toezicht is in 2022 met 1,65% (gelijk aan het salaris van de directeur-bestuurder) geïndexeerd ten opzichte van 2021.

De bezoldiging van de leden van de raad van toezicht voldoet aan de Wet Normering Topinkomens.

Leden raad van toezicht

Mevrouw W.J. (Willemijn) Maas, voorzitter

Eerste benoeming: december 2014

Herbenoeming: december 2020

Aftredend: 2e kwartaal 2023.

Functie: zakelijk directeur van Nederlands Dans Theater

Belangrijke nevenfuncties:

- » voorzitter raad van toezicht Stichting Amsterdam Dance Event
- » lid raad van commissarissen Havenbedrijf Amsterdam
- » voorzitter Vriendenvereniging van het Koninklijk Concertgebouworkest en het Concertgebouw

Mevrouw M.J.P.G. (Mirjam) Nouwen, lid auditcommissie en voorzitter remuneratiecommissie

Eerste benoeming: januari 2017

Herbenoeming: januari 2020

Functie: consultant en toezichthouder

Belangrijke nevenfuncties:

- » voorzitter raad van toezicht NHF (MUNT Hypotheken)

De heer T. (Tamim) Chebti, lid auditcommissie

Eerste benoeming: 1 april 2021

Herbenoeming: 1 april 2024

Functie: Head of Financial Management, NN Bank

Nevenfuncties: geen

Mevrouw J. (Jetta) Klijnsma, lid

Eerste benoeming: november 2021

Herbenoeming: november 2024 (niet van toepassing in verband met opzegging in 2022)

Functie: commissaris van de Koning in Drenthe

Belangrijke nevenfuncties:

- » ambassadeur Liliane Fonds
- » lid raad van toezicht Kunstmuseum Den Haag / Escher in het paleis
- » voorzitter raad van toezicht VSBfonds

De heer ir. B.N.W. (Boudewijn) de Bont, lid

Eerste benoeming: 1 juli 2022

Herbenoeming: 1 juli 2026

Functie: directievoorzitter bij Aannemingsbedrijf Nico de Bont BV en Hazenberg Bouw BV

Belangrijke nevenfunctie: voorzitter Nationaal Restauratiecentrum te Amersfoort





5. Duurzame Partnerschappen

Al sinds de oprichting van het Restauratiefonds in 1985 door het toenmalige ministerie van OCW werken wij samen met overheden en later ook met private maatschappelijke fondsen om monumenten in stand te houden. Inmiddels beheren wij namens publieke en private organisaties een dertigtal fondsen en subsidieregelingen van waaruit wij eigenaren ondersteunen bij de restauratie, verduurzaming en herbestemming van hun monument. Al deze samenwerkingen zijn uitgroeid tot partnerschappen met impact.

We werken niet alleen samen op het gebied van financieren. Ook op het gebied van kennisdelen, stimuleren van verduurzaming en de organisatie van evenementen in de monumentensector werken we volop samen met enthousiaste en betrokken organisaties. Samen maken we ons sterk om monumenteigenaren, zowel particulier als zakelijk, te ondersteunen. We zetten ons in middels langdurige relaties en samenwerkingen, omdat we erin geloven dat de kracht van positieve verandering zit in het verbinden van monumenteigenaren aan partners en specialisten.

Een overzicht van onze samenwerkingen en de diverse fondsen:

Fondsen rijksoverheid

» *Restauratiefonds-hypothek*

Restaureren en/of onderhoud van rijksmonumentale woonhuizen.

» *Restauratiefondsplus-hypothek*

Grootschalige restauraties van rijksmonumentale complexen (zoals kerken, kloosters en boerderijen).

» *Duurzame Monumenten-Lening*

Verduurzamen van rijksmonumentale woonhuizen.

» *Duurzame Monumentenplus-Lening*

Verduurzamen van rijksmonumentale complexen (zoals kerken, kloosters en boerderijen).

» *Garantiefonds Rijksmuseum*

Garanties voor door rijksmuseum aangevane leningen.

» *Kerken Nevenfunctie-Lening*

Voor het aanbrengen van voorzieningen voor nevenactiviteiten of verduurzamings- en herbestemmingskosten in rijksmonumentale kerken.

» *Opengestelde Monumenten-Lening*

Achtergestelde lening voor eigenaren van publiekstoegankelijke rijksmonumenten die als gevolg van de coronamaatregelen tijdelijke inkomstenderving hebben en dit niet voldoende kunnen opvangen. Tot medio 2022 zijn verstrekkingen uit dit fonds gedaan.

Subsidieregelingen rijksoverheid

Samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voeren we diverse subsidieregelingen uit ten behoeve van rijksmonumenten.

Provinciale samenwerkingen

» Cultuurfondsen voor Monumenten

Samenwerking met negen provincies en het Prins Bernhard Cultuurfonds voor restauratie, verduurzaming en herbestemming.

» Noord-Hollands Monumentenfonds

Voor zowel provinciale monumentale woonhuizen als voor alle type monumentale, beeldbepalende en karakteristieke niet-woonhuizen. Voor de gemeentelijke monumenten, beeldbepalende en karakteristieke panden geldt dat ze oorspronkelijk tot het industrieel, religieus of agrarisch erfgoed moeten behoren.

» Drents Monumentenfonds

Voor de restauratie, verduurzaming of herbestemming van monumenten en beeldbepalende panden in Drenthe.

» Gelders Monumentenfonds

Voor de restauratie, verduurzaming of herbestemming van alle typen monumenten in Gelderland.

» Friesland en Groningen

Voor deze twee provincies beheren wij subsidieregelingen en betalen wij de subsidies uit aan monumenteigenaren.

» Schiedams Monumentenfonds

Voor de restauratie en energiebesparende maatregelen van behoudenswaardige panden in Schiedam.

» Utrechts Restauratiefonds

Voor de restauratie of verduurzaming van gemeentelijke monumenten of aangewezen beeldbepalende panden in Utrecht.

Samenwerkingen met private maatschappelijke fondsen

» Monumentenfonds 1818 (regio Haaglanden) in samenwerking met Fonds 1818

Voor de verbouwingen, renovatie en restauratie van gemeentelijke monumenten en monumentale kerken die (deels) een nieuwe bestemming krijgen in de regio Haaglanden.

» Elisabeth Strouven Monumentenfonds (Maastricht en omgeving) in samenwerking met Elisabeth Strouven Fonds

Voor maatregelen om verval of vervolgschade te voorkomen en het behoud van het monument en zijn cultuurhistorische waarden te bevorderen van diverse type monumenten in Maastricht.

» Maassteden Monumentenfonds in samenwerking met Fonds Schiedam Vlaardingen e.o.

Voor de restauratie, verduurzaming of herbestemming van rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten en beeldbepalende/karakteristieke panden in de gemeenten Schiedam, Vlaardingen en Maassluis.

» Boerderijenfonds

Wij werken samen met Agrarisch Erfgoed Nederland in het Boerderijenfonds en betalen de subsidies hiervoor uit. Doel van het fonds is het stimuleren van het behoud en gebruik van agrarisch erfgoed voor een toekomstbestendig platteland.

Gemeentelijke fondsen

» Amsterdams Restauratiefonds

Voor de restauratie van gemeentelijke monumenten in Amsterdam.

» Hilversums Restauratiefonds

Voor de restauratie van gemeentelijke monumenten in Hilversum.

» Deventer Restauratiefonds

Voor de restauratie van gemeentelijke monumenten, rijksmonumenten en overige monumenten in Deventer.

» Gemeentelijk Restauratiefonds Dordrecht

Voor de restauratie of verduurzaming van gemeentelijke monumenten of aangewezen beeldbepalende panden in Dordrecht.

» Leeuwarder Restauratiefonds

Voor de restauratie van gemeentelijke monumenten of aangewezen beeldbepalende panden in Leeuwarden.

» Moerdijks Restauratiefonds

Voor de restauratie van gemeentelijke monumenten in Moerdijk.

» Rotterdams Restauratiefonds

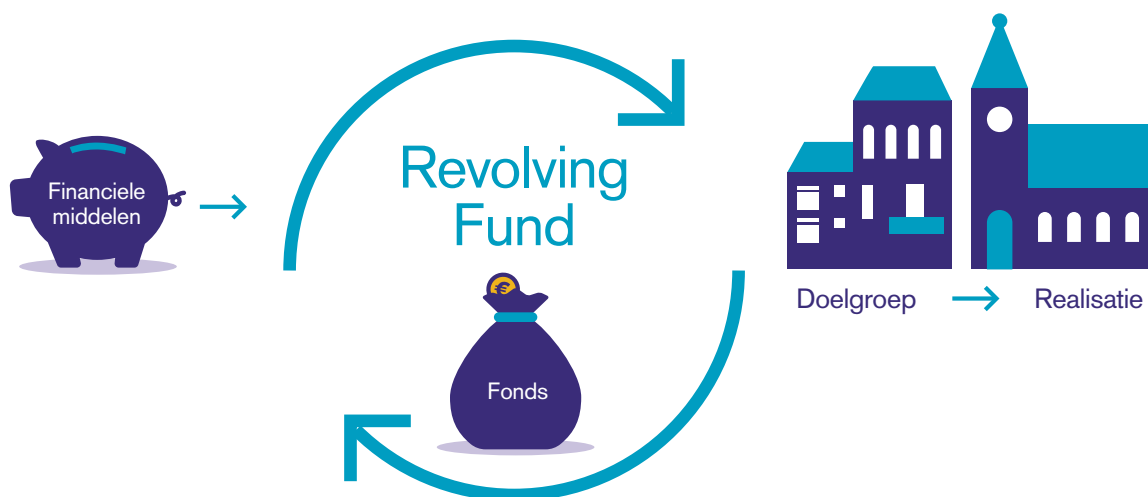
Voor de restauratie van gemeentelijke monumenten of beeldbepalende panden in een Beschermd Stadsgezicht in Rotterdam.

Beheer van duurzame revolverende fondsen: samen waarde en impact creëren

Meer doen met dezelfde euro, dat is het idee van een revolverend fonds waarin een partner middelen beschikbaar stelt. Vanuit de revolverende werking, de rente en aflossing, kunnen nieuwe projecten worden gefinancierd en is hiermee een duurzame investeringsstrategie.

Het geld uit het Revolving Fund voor rijksmonumenten van het Restauratiefonds is in 37 jaar voor de derde keer weer opnieuw ingezet voor nieuwe restauratie, duurzaamheids- en herbestemmingsprojecten.

Zo is er vanuit de Cultuurfondsen voor Monumenten in negen provincies - waarvan het Restauratiefonds samen met het landelijke maatschappelijke vermogensfonds het Prins Bernhard Cultuurfonds initiatiefnemer van is - in ruim 20 jaar iedere ingelegde euro voor de tweede keer opnieuw ingezet voor gemeentelijke monumenten en andere niet-rijksmonumenten.



Kennispartners:

Bevorderen kwaliteit door samenwerking en wegwijsfunctie

De monumentensector kenmerkt zich door vakmanschap en maatwerk. Samen met specialisten en partners delen wij kennis met eigenaren van monumenten op het gebied van onder meer restauratie, verduurzaming of verzekeren. Want goed geïnformeerde eigenaren dragen bij aan kwalitatief herstel en behoud van monumenten. Op het landelijke platform Monumenten.nl en Herbestemming.nl ontsluiten we deze kennis en delen we onze financiële expertise met eigenaren. Daarnaast bieden we specifieke kennisdiensten aan zoals de gratis online Zelfscan Duurzaam Monument in samenwerking met de Groene Grachten en werken we samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Bouwkundige Bureaus, Duurzame Monumenten Adviseurs, Monumentenwacht Nederland, Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg, Nationale Monumentenorganisatie, Donatus, Dijkoraad, de ErfgoedAcademie, Platform Agrarisch Erfgoed en Programma Toekomst Religieus Erfgoed. Ook stellen we de Levob-zaal en de studio in ons pand beschikbaar voor erfgoedorganisaties voor overleggen en webinars.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Voor behoud, gebruik en ontwikkeling van monumenten is het beschikbaar hebben van de juiste kennis op het juiste moment cruciaal. Bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is een groot aantal specialisten werkzaam in uiteenlopende vakgebieden rondom het behoud van erfgoed. De Rijksdienst koppelt haar kennis over het erfgoed aan maatschappelijke opgaves zoals verduurzaming en leegstand. Deze expertise is essentieel voor de eigenaren die het Restauratiefonds dagelijks helpt. Niet voor niets werkt het Restauratiefonds al velen jaren samen met de Rijksdienst als het gaat om het delen van kennis.

Draagvlak en samen de erfgoedsector versterken

Het Restauratiefonds werkt nauw samen met diverse partners binnen de monumentensector en ondersteunt initiatieven die draagvlak in de maatschappij voor het behoud van monumenten vergroten en de sector versterken zoals met Stichting Nederland Monumentenland, Nationale Monumentenorganisatie, Erfgoedplatform Kunsten '92, Routekaart Verduurzaming Monumenten en het Nationaal Renovatie Platform.



*Fleur Cools,
relatiemanager*

“Door vanuit partnerschappen te werken maken we grotere en betekenisvolle impact.”



6. Jaarrekening

6.1 Balans per 31 december 2022 (na resultaatverdeling)

	Bedrag 2022	Bedrag 2021
(x EUR 1.000)		
ACTIVA		
Financiële vaste activa		
01. Portefeuille leningen	1.003.012	919.311
02. Zero-leningen	0	4.740
03. Voorgefinancierd garantiefonds	240	253
	1.003.252	924.304
Immateriële vaste activa		
04. Geactiveerde implementatiekosten IT	1.927	2.890
	1.927	2.890
Materiële vaste activa		
05. Verbouwingen	58	27
06. IT Hardware	47	35
07. Inventaris	24	26
	128	88
Vlottende activa		
08. Vorderingen	78.760	9.372
09. Liquide middelen	416.695	534.541
	495.455	543.913
Stand per 31 december	1.500.762	1.471.195

(x EUR 1.000)	Bedrag 2022	Bedrag 2021
PASSIVA		
Eigen Vermogen		
10. Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheke	318.112	316.175
11. Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen	30.631	30.392
12. Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheke	176.301	173.521
13. Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen	49.005	40.477
14. Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen	66.745	66.322
15. Bestemmingsfonds terugontvangen subsidies	0	60
16. Bestemmingsreserve IT investeringen	1.728	2.585
17. Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland	1.994	2.994
	644.515	632.526
Langlopende schulden		
18. Onderhandse leningen o/g	286.700	302.500
19. Regionale Restauratiefondsen	75.909	74.408
20. Provinciale Cultuurfondsen voor Monumenten	34.886	32.949
21. Subsidie-op-termijn	5.253	8.859
	402.748	418.716
Kortlopende schulden		
22. Onderhandse leningen o/g	60.300	62.250
23. Revolving Fund Varend Erfgoed	3	19
24. Sim-subsidies	84.571	70.095
25. Overige kortlopende schulden	308.626	287.589
	453.499	419.953
Stand per 31 december	1.500.762	1.471.195

6.2 Staat van baten en lasten over 2022

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2022	2022	2021
Rentebaten	16.948	16.465	16.226
Rentelasten	-3.290	-2.733	-3.077
26. Renteresultaat	13.658	13.732	13.149
27. Ontvangen behandelingskosten	1.121	600	882
28. Overige baten	2.503	427	636
Som der bedrijfsopbrengsten	17.282	14.759	14.667
29. Personeelslasten	-8.303	-7.561	-7.743
30. Mutatie voorziening	1.596	-1.000	-1.809
31. Overige lasten	-4.903	-5.745	-4.206
Som der bedrijfslasten	-11.610	-14.306	-13.758
Saldo baten en lasten exclusief belasting	5.672	453	909
32. Vennootschapsbelasting	-1.421	-75	-202
Saldo baten en lasten inclusief belasting	4.251	378	707
33. Mutatie bestemmingsfonds en -reserve	783	860	4.255
Saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve	5.034	1.238	4.962

Verdeling saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve

Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheke	1.064	2.288
Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen	238	163
Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen	528	293
Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheke	2.781	1.980
Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen	423	238
Stand per 31 december	5.034	4.962

6.3 Kasstroomoverzicht over 2022

Kasstroomoverzicht volgens de indirecte methode

	Gerealiseerd 2022	Gerealiseerd 2021
(x EUR 1.000)		
Saldo baten en lasten inclusief belasting	4.251	707
Mutaties niet kasgerelateerd		
Mutatie voorziening voor insolventie	-1.596	1.809
Mutatie voorgefinancierd garantiefonds en belastinglatentie	13	-913
Mutatie rente Subsidie-op-termijn	275	435
Koersverschillen	-65	-202
Afschrijving immateriële vaste activa	963	963
Afschrijving materiële vaste activa	24	6
Totaal mutaties niet kasgerelateerd	-385	2.098
Mutaties Eigen Vermogen		
Onttrekkingen Eigen Vermogen	-1.265	-35.006
Dotaties Eigen Vermogen	9.000	55.155
Totaal mutaties Eigen Vermogen	7.735	20.149
Mutaties werkkapitaal		
Mutatie overige vorderingen	-69.388	740
Mutatie overige kortlopende schulden	37.210	-5.751
Totaal mutaties werkkapitaal	-32.178	-5.011
Operationele kasstroom		
Uitgezette leningen	-151.154	-154.295
Ontvangen aflossingen	73.789	92.955
Ontvangen Rijks- en SIM-subsidies	138.948	173.395
Uitbetaalde Rijks- en SIM-subsidies	-140.642	-136.205
Uitbetaalde Subsidie-op-termijn	-3.881	-3.947
Totaal operationele kasstroom	-82.940	-28.097
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings in materiële vaste activa	-64	-79
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten	-64	-79
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Aflossingen langlopende schulden	-62.250	-92.500
Aangetrokken langlopende schulden	44.500	95.500
Dotaties fondsen derden	3.923	11.107
Onttrekkingen fondsen derden	-502	-499
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten	-14.329	13.608

Tabel gaat verder op pagina 36

6.3 Kasstroomoverzicht over 2022 (vervolg)

Kasstroomoverzicht volgens de indirecte methode

	Gerealiseerd 2022	Gerealiseerd 2021
(x EUR 1.000)		
Netto kasstroom	-117.911	3.375
Liquide middelen per 1 januari	534.540	530.963
Mutatie liquide middelen	-117.911	3.375
Koersverschillen	65	202
Liquide middelen per 31 december	416.694	534.540
Niet vrij beschikbare liquide middelen per 31 december	-51.209	-41.366
Vrij beschikbare liquide middelen per 31 december	365.485	493.174

6.4 Waarderingsgrondslagen

Bedrijfsactiviteiten

De activiteiten van de Stichting Nationaal Restauratiefonds (KvK nr. 41181555), statutair gevestigd in Amersfoort en kantoorhoudend aan de Utrechtseweg 12 in Amersfoort, bestaan voornamelijk uit: het financieren van monumentaal (on)roerend goed, het uitvoeren van subsidieregelingen voortvloeiend uit het stelsel voor monumentenzorg, het geven van voorlichting en advies binnen de relevante beleidsvelden vanuit een financieel-economisch kader.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld volgens de in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen voor financiële verslaggeving, inclusief Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven' van de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ 640) en bepalingen krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT). De jaarrekening is opgesteld volgens het principe van going concern.

De historische kostprijs is de algemene grondslag voor de waardering van de activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen de nominale waarde.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's. Alle financiële informatie is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal. Door deze afronding kunnen minimale afrondingsverschillen in tellingen ontstaan.

De afrondingsverschillen zijn niet materieel voor inzicht in balans en resultaat. Indien nodig voor het inzicht, zijn de vergelijkbare cijfers aangepast.

Gebruik van oordelen en schattingen

Bij het opstellen van de jaarrekening worden door het management oordelen gevormd alsmede schattingen en veronderstellingen gemaakt die van invloed zijn op de toepassing van de grondslagen en de gerapporteerde waarde van de activa, passiva, baten en lasten. De feitelijke resultaten kunnen afwijken van de schattingen. De schattingen en veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

De volgende waarderingsgrondslagen vereisen schattingen en veronderstellingen:

- » Inschattingen die worden gedaan ter bepaling van het verwachte verloop van de leningen op portefeuilleniveau om zodoende de financiële risicopositie vast te stellen. Het verwachte verloop wordt geschat op basis van het contractuele verloop van de portefeuille inclusief de offertes minus de geschatte aflossingen, zowel regulier als additioneel.
- » Inschattingen en aannames die worden gedaan ter bepaling van de voorziening voor insolventie. Dit betreft met name inschattingen van het kredietrisico over leningen die voor rekening en risico van het Restauratiefonds aan monumenteigenaren zijn verstrekt.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen.

Vreemde valuta

Transacties in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de geldende wisselkoers op transactiedatum. In vreemde valuta luidende activa en passiva worden per balansdatum omgerekend in euro's tegen de wisselkoers op balansdatum. De optredende koersverschillen bij omrekening worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten (onder vorderingen en schulden) als financiële derivaten verstaan. Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost.

Derivaten

Het Restauratiefonds past kostprijs hedge-accounting toe conform RJ Richtlijn 290 'Financiële derivaten' op basis van generieke hedge documentatie, zoals beschreven in het Treasury Statuut.

Het Restauratiefonds documenteert de wijze waarop de hedgerelaties passen in de doelstellingen van het risicobeheer, de hedgestrategie en de verwachting van de effectiviteit van de hedge.

Per balansdatum wordt de effectiviteit van de hedge bepaald. Binnen het Restauratiefonds wordt conform RJ Richtlijn 290 'Financiële derivaten' de effectiviteitsmeting primair uitgevoerd op basis van kwalitatieve kritische kenmerken.

Het effectieve deel van financiële derivaten die zijn toegewezen voor kostprijs hedge accounting wordt tegen kostprijs gewaardeerd. Het eventuele ineffectieve deel wordt tegen reële waarde gewaardeerd. De veranderingen van de reële waarde van het ineffectieve deel worden direct in de staat van baten en lasten verwerkt.

Activa

Financiële vaste activa

De onder financiële vaste activa vallende posten worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de nominale waarde. Voorzieningen voor het kredietrisico worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering. Vervolgens worden de financiële vaste activa na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

De post voorgefinancierd garantiefonds wordt gewaardeerd tegen netto contante waarde.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa (geactiveerde implementatiekosten IT) worden bij de eerste verwerking opgenomen tegen de historische kostprijs. Deze bestaat uit verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs en overige kosten onder aftrek van lineaire afschrijvingen op basis van de geschatte economische levensduur en indien van toepassing van bijzondere waardeverminderingen. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname.

Uitgaven voor ontwikkelingsprojecten worden geactiveerd als onderdeel van de vervaardigingsprijs als het waarschijnlijk is dat het project economische voordelen gaat behalen en de kosten betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. Kosten van onderzoek worden verwerkt in de winst- en verliesrekening.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen op basis van de geschatte economische levensduur.

Vlottende activa

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde en staan ter vrije beschikking van het Restauratiefonds, tenzij anders vermeld.

Passiva

Kortlopende schulden en langlopende schulden

De onder kort- en langlopende schulden vallende posten worden bij de eerste verwerking opgenomen tegen de nominale waarde. Transactiekosten die direct toe te rekenen zijn aan de verwerving van de schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Vervolgens worden de schulden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Dit is het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten.

De portefeuille Belegde Subsidie-op-termijn is gewaardeerd tegen de nominale waarde van de schuldrest(en) per balansdatum, vermeerderd met de nog bij te schrijven rente per balansdatum.

Eigen Vermogen

Het Eigen Vermogen wordt gewaardeerd tegen nominale waarde. Onder het Eigen Vermogen vallen het Revolving Fund, het Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheek, het Revolving Fund Duurzame Monumenten-Lening, het Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Lening, het Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen, de Bestemmingsreserve IT investeringen en de Bestemmingsreserve voor de liquidatieuitkering vanuit Stichting Aandelen Fondsenbeheer Nederland. Het Revolving Fund bestaat uit een bestemmingsfonds, ontstaan door kapitaalstortingen van het ministerie van OCW en een algemene reserve, ontstaan door toevoegingen van het resultaat.

Voorziening insolventie

Een voorziening voor kredietverliezen wordt in overeenstemming met de geldende verslaggevingsregels gevormd. Voor kredieten waar sprake is van een objectieve aanwijzing voor een bijzondere waardevermindering, hebben wij de realiseerbare waarde bepaald. Indien de realiseerbare waarde lager is dan de boekwaarde, hebben wij een bijzondere waardevermindering verantwoord.

Resultaat

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de som der bedrijfsopbrengsten (baten) en alle hiermee verbonden, aan het verslagjaar toe te rekenen bedrijfslasten. De lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen.

Baten en lasten worden toegekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover deze op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen, die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen als die voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn.

Rentemarge

De rentebaten en -lasten worden op basis van het toerekeningsbeginsel verantwoord in de staat van baten en lasten voor alle rentedragende instrumenten.

Ontvangen behandelingskosten

De ontvangen behandelingskosten zijn kosten die aan de geldnemers in rekening worden gebracht voor de verstrekking van financieringen. Deze worden als opbrengst verantwoord op het moment van het passeren van de (hypotheek)akte.

Vennootschapsbelasting

De vennootschapsbelasting wordt berekend tegen het geldende tarief over het resultaat voor belastingen van het boekjaar. Daarbij wordt rekening gehouden met permanente en tijdelijke verschillen tussen de commerciële en de fiscale winstberekening. De tijdelijke verschillen zijn ontstaan door in de commerciële winstberekening af te wijken van de fiscale winstberekening.

Financiële vaste activa

6.5 Toelichting op de balans

	Bedrag 2022	Bedrag 2021
(x EUR 1.000)		
1. Portefeuille leningen		
a. Aanvullende leningen	461.994	410.972
b. Restauratiefonds-hypotheken	209.793	226.172
c. Restauratiefondsplus-hypotheken	148.762	121.262
d. Regionale Restauratiefonds-hypotheken	49.847	50.694
e. Cultuurfonds-hypotheken	32.663	29.968
f. Duurzame Monumenten-Leningen	18.098	13.641
g. Duurzame Monumentenplus-Leningen	42.355	28.490
h. Overige leningen	248	301
i. Opengestelde Monumenten-Leningen	39.252	37.811
Stand per 31 december	1.003.012	919.311

In vergelijking met de jaarrekening 2021 is er 1 nieuwe categorie toegevoegd aan bovenstaand overzicht, de Opengestelde Monumenten-Leningen zijn als aparte categorie toegevoegd om meer inzicht te geven.

	Jaar	Stand per 1-1	Verstrekte leningen	Aflossingen	Stand excl. voorziening per 31-12	Voorziening	Stand incl. voorziening per 31-12
1a. Aanvullende leningen	2021	392.897	69.327	-45.368	416.856	-5.884	410.972
	2022	416.856	84.932	-35.033	466.755	-4.761	461.994
	Δ	23.959	15.605	10.335	49.899	1.123	51.022
1b. Restauratiefonds- hypotheken	2021	255.871	4.732	-33.733	226.870	-698	226.172
	2022	226.870	5.471	-21.697	210.644	-851	209.793
	Δ	-29.001	739	12.036	-16.226	-153	-16.379
1c. Restauratiefondsplus- hypotheken	2021	108.981	20.109	-6.117	122.973	-1.711	121.262
	2022	122.973	29.935	-3.002	149.906	-1.144	148.762
	Δ	13.992	9.826	3.115	26.933	567	27.500
1d. Regionale Restauratie- fonds-hypotheken	2021	46.232	7.780	-3.318	50.694	0	50.694
	2022	50.694	3.094	-3.941	49.847	0	49.847
	Δ	4.462	-4.686	-623	-847	0	-847
1e. Cultuurfonds-hypotheken	2021	29.936	2.803	-2.771	29.968	0	29.968
	2022	29.968	5.787	-3.092	32.663	0	32.663
	Δ	32	2.984	-321	2.695	0	2.695
1f. Duurzame Monumenten-Leningen	2021	11.240	3.539	-1.138	13.641	0	13.641
	2022	13.641	5.465	-1.008	18.098	0	18.098
	Δ	2.401	1.926	130	4.457	0	4.457
1g. Duurzame Monumenten- plus-Leningen	2021	14.821	14.178	-451	28.548	-58	28.490
	2022	28.548	14.762	-955	42.355	0	42.355
	Δ	13.727	584	-504	13.807	58	13.865
1h. Overige leningen	2021	437	0	-136	301	0	301
	2022	301	53	-106	248	0	248
	Δ	-136	53	30	-53	0	-53
1i. Opengestelde Monumenten-Leningen	2021	10.311	31.827	-126	42.012	-4.201	37.811
	2022	42.012	1.655	-214	43.453	-4.201	39.252
	Δ	31.701	-30.172	-88	1.441	0	1.441
Totaal	2021	870.726	154.295	-93.158	931.863	-12.552	919.311
Totaal	2022	931.863	151.154	-69.048	1.013.969	-10.957	1.003.012
Totaal	Δ	61.137	-3.141	24.110	82.106	1.595	83.701

De voorziening voor insolventie is in 2022 met 1,6 miljoen euro vrijgevallen. Deze vrijval heeft voornamelijk betrekking op de aanvullende leningen (1,1 miljoen euro) en op de Restauratiefondsplus-hypotheek (0,6 miljoen euro). Er is een dotatie van 0,1 miljoen euro gedaan voor de voorziening Restauratiefonds-hypotheek.

Aanvullende leningen

Onder aanvullende leningen vallen de verstrekte leningen aan monumenteigenaren tegen marktconforme rentetarieven in de vorm van annuïteiten-, lineaire- en aflossingsvrije leningen. De gemiddelde resterende looptijd per financiering van deze portefeuille is 25 jaar (2021: 25 jaar). De gemiddelde rente over de aanvullende leningen bedraagt 2,2% (2,3% in 2021). Als zekerheid voor bijna alle verstrekte leningen verkrijgt het Restauratiefonds het recht van hypotheek. De leningen betreffen veelal een tweede (of hogere) hypotheek. Voor een beperkt aantal overige leningen is in het verleden geen recht van hypotheek verkregen. Verder is een deel van de leningen onder borgstelling (14,4 miljoen euro) of garantie, zoals gemeentegarantie (23,2 miljoen euro) verstrekt.

Restauratiefonds-hypotheek

De Restauratiefonds-hypotheek is een lening voor restauraties en onderhoud aan rijksmonumenten. Deze rijksmonumenten kunnen zowel vallen onder de categorie woonhuizen als niet-woonhuizen. De gemiddelde resterende looptijd per financiering van deze portefeuille is 15 jaar (2021: 17 jaar). De Restauratiefonds-hypotheek worden verstrekt op basis van hypothecaire zekerheid, waarbij het recht van de eerste of hogere hypotheek wordt gevestigd op het onderpand. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De hoogte van de voorziening voor insolventie van de leningenportefeuille Restauratiefonds-hypotheek is toegenomen in vergelijking met voorgaand jaar. De gemiddelde rente over de Restauratiefonds-hypotheek bedraagt 1,3% (1,3% in 2021).

Restauratiefondsplus-hypotheek

De Restauratiefondsplus-hypotheek is een lening specifiek voor restauraties en herbestemmingsprojecten in de categorie niet-woonhuizen, die worden verstrekt vanuit het Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheek. Deze leningen kennen veelal een hoger risicoprofiel dan de Restauratiefonds-hypotheek vanwege de lagere verhandelbaarheid van de te financieren monumenten en doordat de onderliggende verdienmodellen nog vaak moeten worden bewezen. De gemiddelde resterende looptijd per financiering van deze portefeuille is 24 jaar (2021: 25 jaar).

De Restauratiefondsplus-hypotheek worden verstrekt op basis van hypothecaire zekerheid, waarbij het recht van de eerste of hogere hypotheek wordt gevestigd op het onderpand. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De hoogte van de voorziening voor insolventie van de leningenportefeuille Restauratiefondsplus-hypotheek is afgenomen in vergelijking met voorgaand jaar. De gemiddelde rente over de Restauratiefondsplus-hypotheek bedraagt 1,4% (1,5% in 2021).

Regionale Restauratiefonds-hypotheek

De Regionale Restauratiefonds-hypotheek zijn verstrekte leningen uit de Regionale Restauratiefondsen. Deze leningen worden verstrekt onder het recht van hypotheek en meestal voor risico van de desbetreffende gemeenten, provincies of fondsen. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De gemiddelde resterende looptijd per financiering van deze portefeuille is 18 jaar (2021: 18 jaar). De gemiddelde rente over de Regionale Restauratiefonds-hypotheek bedraagt 1,5% (1,5% in 2021).

Cultuurfonds-hypotheek

De Cultuurfonds-hypotheek zijn verstrekte leningen uit deels de provinciale Cultuurfondsen voor Monumenten en deels uit het Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheek. Deze leningen worden verstrekt onder het recht van hypotheek en voor risico van het Prins Bernhard Cultuurfonds. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De gemiddelde resterende looptijd per financiering van deze portefeuille is 20 jaar (2021: 20 jaar). De gemiddelde rente over de Cultuurfonds-hypotheek bedraagt 1,4% (1,5% in 2021).

Duurzame Monumenten-Lening

De Duurzame Monumenten-Lening is een lening specifiek voor duurzame maatregelen in een rijksmonument. Deze leningen worden sinds 2017 verstrekt uit het Revolving Fund Duurzame Monumenten-Lening. De gemiddelde resterende looptijd per financiering van deze portefeuille is 26 jaar (2021: 26 jaar). De Duurzame Monumenten-Lening worden verstrekt op basis van hypothecaire zekerheid, waarbij het recht van de eerste of hogere hypotheek wordt gevestigd op het onderpand. De gemiddelde rente over de Duurzame Monumenten-Lening bedraagt 1,2% (1,3% in 2021).

Duurzame Monumentenplus-Leningen

De Duurzame Monumentenplus-Leningen zijn leningen specifiek voor restauratie-, verduurzamings- en herbestemmingsprojecten in de categorie niet-woonhuizen, die worden verstrekt vanuit het Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen.

De gemiddelde resterende looptijd per financiering van deze portefeuille is 27 jaar (2021: 27 jaar). De Duurzame Monumentenplus-Leningen worden verstrekt op basis van hypothecaire zekerheid, waarbij het recht van de eerste of hogere hypotheek wordt gevestigd op het onderpand. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De gemiddelde rente over de Duurzame Monumentenplus-Leningen bedraagt 1,3% (1,4% in 2021).

Overige leningen

De overige leningen bestaan uit de Varend Monument-Lening, Monumenten-hypotheek en de Kerken Nevenfunctie-Lening.

De gemiddelde looptijd voor de overige leningen is 2 jaar (2021: 5 jaar). De gemiddelde rente over de overige leningen bedraagt 1,4% (1,5% in 2021).

Opengestelde Monumenten-Leningen

De Opengestelde Monumenten-Leningen worden zonder zekerheden verstrekt. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De gemiddelde resterende looptijd per financiering van deze portefeuille is 12 jaar (2021: 13 jaar).

De totale omvang van de Opengestelde Monumenten-Leningen is 43,5 miljoen euro. De gemiddelde rente over de Opengestelde Monumenten-Leningen bedraagt 1,0% (1,0% in 2021).

2. Zero-leningen

	Bedrag	Rente	Bedrag	Rente
(x EUR 1.000)	2022		2021	
Stand per 1 januari	4.740	4,43%	4.539	4,43%
Bij: opgebouwde rente	93		201	
Af: aflossingen en rente	-4.833		0	
Stand per 31 december	0	0,00%	4.740	4,43%

De zero-leningen zijn met ontvangen gelden van het ministerie van OCW uitgezette leningen ten behoeve van een deel van de financiering van de Subsidie-op-termijn (leningen). In 2022 zijn de zero-leningen geheel afgelost.

3. Voorgefinancierd garantiefonds

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2022	2021
Stand per 1 januari	253	337
Af: aflossingen en rente	-13	-84
Stand per 31 december	240	253

In het verleden zijn hypothecaire leningen verstrekt, waarop een garantie is afgegeven voor rekening en risico van diverse gemeenten.

Het Restauratiefonds heeft de stortingen in het garantiefonds voorgefinancierd, berekend op basis van de netto contante waarde. De netto contante waarde per 31 december 2022 bedraagt 0,2 miljoen euro.

Immateriële vaste activa

4. Geactiveerde implementatiekosten IT

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2022	2021
Stand per 1 januari	2.890	3.854
Af: cumulatieve afschrijving	-963	-964
Stand per 31 december	1.927	2.890

De immateriële vaste activa betreft de geactiveerde kosten van het IT landschap van het Restauratiefonds. Er worden geen intern bestede uren van medewerkers in vaste dienst geactiveerd. De geactiveerde implementatiekosten IT worden over vijf jaar afgeschreven. Het IT landschap is per 13 januari 2020 in gebruik genomen.

Materiële vaste activa

5. Verbouwingen

	Bedrag 2022	Bedrag 2021
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	27	0
Bij: aanschafwaarde	40	27
Af: afschrijving	-9	0
Stand per 31 december	58	27

Betreft de verbouwing van de kelder van het Restauratiefonds tot een studio in 2021. In 2022 is er een interne verbouwing geweest voor meer kantoorruimte. De geactiveerde kosten worden over 5 jaar afgeschreven.

6. IT Hardware

	Bedrag 2022	Bedrag 2021
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	35	11
Bij: aanschafwaarde	21	28
Af: afschrijving	-9	-4
Stand per 31 december	47	35

De IT Hardware betreft de geactiveerde IT Hardware aankopen, zoals laptops en mobiele telefoons. De geactiveerde IT Hardware worden na ingebruikname in vijf jaar afgeschreven

7. Inventaris

	Bedrag 2022	Bedrag 2021
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	26	4
Bij: investering	4	24
Af: afschrijving	-6	-2
Stand per 31 december	24	26

De inventaris betreft de geactiveerde aankopen voor kantoorinrichting. De geactiveerde inventaris wordt na ingebruikname in vijf jaar afgeschreven.

Vlottende activa

8. Vorderingen

	Bedrag 2022	Bedrag 2021
(x EUR 1.000)		
a. Overige vorderingen	9.947	8.414
b. Overlopende activa	813	162
c. Vennootschapsbelasting	0	796
d. Deposito's	68.000	0
Stand per 31 december	78.760	9.372

8a. Overige vorderingen

Rekeningen-courant met kredietrelaties, aangemerkt door de rijksoverheid als Professionele Organisaties voor Monumentenbehoud (P.O.M.), terug te ontvangen subsidies en overige vorderingen.

8b. Overlopende activa

De overlopende activa bestaan voornamelijk uit nog te ontvangen rente- en overige opbrengsten en vooruitbetaalde bedragen.

8c. Vennootschapsbelasting

De vennootschapsbelasting bestaat uit het verschil tussen de vooruitbetaling van de voorlopige aanslag en de berekende belastingverplichting. In 2022 is deze post opgenomen onder de kortlopende schulden.

8d. Deposito's

Betreffen deposito's aangetrokken bij de Rabobank. De deposito's hebben een looptijd <1 jaar.

9. Liquide middelen

	Bedrag 2022	Bedrag 2021
(x EUR 1.000)		
Bank	5.343	417
Ministerie van Financiën	309.352	534.124
Deposito's	102.000	0
Stand per 31 december	416.695	534.541

De liquide middelen bestaan uit: rekening-courant saldi bij het ministerie van Financiën (waarvan 51,2 miljoen euro Garantiefonds Rijksmusea, 2021: 41,4 miljoen euro) en rekening-courant saldi bij banken. Het saldo Garantiefonds Rijksmusea is niet vrij beschikbaar. De deposito's opgenomen onder de liquide middelen zijn afgesloten bij het Ministerie van Financiën (schatkistbankieren). Deposito's bij het Ministerie van Financiën kunnen uitsluitend eerder worden opgenomen wanneer dit voortvloeit uit de bedrijfsvoering, tegen marktwaarde op basis van dagelijkse rentefixings.

Eigen Vermogen

Verloopoverzicht Eigen Vermogen 2022

(x EUR 1.000)	Stand per 31-12-2021	Kapitaal storting ¹	Onttrekking	Stand per 31-12-2022
10. Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheken				
Bestemmingsfonds	212.521	6.033	-5.160	213.394
Algemene reserve	103.654	1.064	0	104.718
Totaal	316.175	7.097	-5.160	318.112
11. Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen				
Bestemmingsfonds	30.000	0	0	30.000
Algemene reserve	392	239	0	631
Totaal	30.392	239	0	30.631
12. Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheken				
Bestemmingsfonds	162.950	0	0	162.950
Algemene reserve	10.571	2.780	0	13.351
Totaal	173.521	2.780	0	176.301
13. Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen				
Bestemmingsfonds	39.900	8.000	0	47.900
Algemene reserve	577	528	0	1.105
Totaal	40.477	8.528	0	49.005
14. Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen				
Bestemmingsfonds	66.062	0	0	66.062
Algemene reserve	260	423	0	683
Totaal	66.322	423	0	66.745
Totaal Revolving Fund bestemmingsfonds	511.433	14.033	-5.160	520.306
Totaal Revolving Fund algemene reserve	115.454	5.034	0	120.488
15. Bestemmingsfonds terugontvangen subsidies				
	60	45	-105	0
16. Bestemmingsreserve IT investeringen				
	2.585	0	-858	1.728
17. Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer NL				
	2.994	0	-1.000	1.994
Totaal	632.526	19.112	-7.123	644.515

¹ Inclusief resultaatverdeling in de algemene reserve

Verloopoverzicht Eigen Vermogen 2021

(x EUR 1.000)	Stand per 31-12-2020	Kapitaal storting ¹	Onttrekking	Stand per 31-12-2021
10. Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheken				
Bestemmingsfonds	247.521	0	-35.000	212.521
Algemene reserve	101.366	2.288	0	103.654
Totaal	348.887	2.288	-35.000	316.175
11. Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen				
Bestemmingsfonds	20.000	10.000	0	30.000
Algemene reserve	229	163	0	392
Totaal	20.229	10.163	0	30.392
12. Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheken				
Bestemmingsfonds	152.950	10.000	0	162.950
Algemene reserve	8.591	1.980	0	10.571
Totaal	161.541	11.980	0	173.521
13. Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen				
Bestemmingsfonds	24.900	15.000	0	39.900
Algemene reserve	284	293	0	577
Totaal	25.184	15.293	0	40.477
14. Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen				
Bestemmingsfonds	49.269	20.000	-3.207	66.062
Algemene reserve	22	238	0	260
Totaal	49.291	20.238	-3.207	66.322
Totaal Revolving Fund bestemmingsfonds	494.640	55.000	-38.207	511.433
Totaal Revolving Fund algemene reserve	110.492	4.962	0	115.454
15. Bestemmingsfonds terugontvangen subsidies				
	105	0	-45	60
16. Bestemmingsreserve IT investeringen				
	3.443	0	-858	2.585
17. Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer NL				
	2.991	3	0	2.994
Totaal	611.671	59.965	-39.110	632.526

¹ Inclusief resultaatverdeling in de algemene reserve

Het Revolving Fund wordt gebruikt om leningen te verstrekken aan monumenteigenaren. De bestemming hiervoor verschilt per portefeuille. Het Revolving Fund bestaat uit een bestemmingsfonds, ontstaan door kapitaalstortingen van het ministerie van OCW, en een algemene reserve, ontstaan door toevoegingen van het resultaat vanaf het vormen van het bestemmingsfonds.

10. Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheek

Het Revolving Fund bestaat uit een aantal sub-revolving funds, te weten: Restauratiefonds-hypotheek, Kerken Nevenfunctie-Lening, Caribisch deel van het Koninkrijk, Duurzame Scholenfonds voor Monumenten en het aandeel van het Restauratiefonds in fondsen van derden.

In 2022 is er een overheveling van middelen geweest van 5,0 miljoen van het Revolving Funds Restauratiefonds-hypotheek naar het Revolving Fund Caribisch deel van het Koninkrijk. Daarnaast is er een overheveling gedaan van 1,0 miljoen euro vanuit de bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland naar het Revolving Funds Restauratiefonds-hypotheek ten behoeve van Cultuurfondsen voor Monumenten. Tot slot heeft er een onttrekking van 0,2 miljoen euro plaatsgevonden naar Rekening Courant ten behoeve van Dutch Caribbean Heritage Platform activiteiten.

Het totale aandeel van de kapitaalstortingen, door het Restauratiefonds, in het Revolving Fund Restauratiefonds-Hypotheek (Cultuurfondsen voor Monumenten) is ultimo 2022 5,6 miljoen euro.

De algemene reserve is ontstaan door toevoegingen van het resultaat. In 2022 is 1,1 miljoen euro van het totaal resultaat van 5,0 miljoen euro aan de algemene reserve toegevoegd. (2021: 2,3 miljoen euro).

11. Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen

In 2022 hebben er door het ministerie van OCW geen kapitaalstortingen plaatsgevonden ten behoeve van het Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen.

De algemene reserve is ontstaan door toevoegingen van het resultaat. In 2022 is 0,2 miljoen euro van het totaal resultaat van 5,0 miljoen euro toegevoegd aan de algemene reserve (2021: 0,2 miljoen euro).

12. Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheek

In 2022 hebben er door het ministerie van OCW geen kapitaalstortingen plaatsgevonden ten behoeve van het Revolving Fund Restauratie-fondsplus-hypotheek.

De algemene reserve is ontstaan door toevoegingen van het resultaat. In 2022 is 2,8 miljoen euro van het totaal resultaat van 5,0 miljoen euro toegevoegd aan de algemene reserve (2021: 2 miljoen euro)

13. Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen

Dit Revolving Fund wordt gebruikt om laagrentende leningen te verstrekken aan monumenteigenaren ten behoeve van duurzaamheid in de categorie niet-woonhuizen. Vanuit het ministerie van OCW heeft er in 2022 een kapitaalstorting plaatsgevonden van 8 miljoen euro (2021: 15 miljoen euro).

De algemene reserve is ontstaan door toevoegingen van het resultaat. In 2022 is 0,5 miljoen euro van het totaal resultaat van 5,0 miljoen euro toegevoegd aan de algemene reserve (2021: 0,3 miljoen euro).

14. Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen

In 2022 hebben er door het ministerie van OCW geen kapitaalstortingen plaatsgevonden ten behoeve van het Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen (2021: 20 miljoen euro).

De algemene reserve is ontstaan door toevoegingen van het resultaat. In 2022 is 0,4 miljoen euro van het totaal resultaat van 5,0 miljoen euro toegevoegd aan de algemene reserve (2021: 0,2 miljoen euro).

15. Bestemmingsfonds terugontvangen subsidies

In 2022 is er 45K gedoteerd aan het Bestemmingsfonds terugontvangen subsidies en conform afspraken met het ministerie van OCW 0,1 miljoen euro onttrokken welke is toegevoegd aan de rekeningen-courant van het ministerie van OCW.

16. Bestemmingsreserve IT investeringen

Na goedkeuring van het ministerie van OCW is er in 2019 een bedrag van 4,3 miljoen euro onttrokken uit het bestemmingsfonds voor investeringen in het IT landschap. Deze post valt gelijktijdig vrij met de gerelateerde afschrijvingen. In 2022 is 0,9 miljoen euro onttrokken uit het bestemmingsfonds voor de afschrijving van het IT landschap.

17. Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering

Fondsenbeheer Nederland

Door de opheffing van Stichting Aandelen Fondsenbeheer Nederland in 2021 heeft het Restauratiefonds een deel van de liquidatie-uitkering ontvangen. De onttrekking van 1 miljoen euro in 2022 is toegevoegd aan de Cultuurfondsen voor Monumenten (Friesland 500k euro, Groningen 350k euro, Overijssel 150k euro).

Langlopende schulden

18. Onderhandse leningen o/g

	Bedrag 2022	Rente	Bedrag 2021	Rente
(x EUR 1.000)				
Stand per 1 januari	302.500	0,36%	286.750	0,44%
Bij: opgenomen	44.500	-0,30%	95.500	-0,24%
Af: aflossingsverplichting < 1 jaar	-60.300	-0,24%	-79.750	0,01%
Stand per 31 december	286.700	0,37%	302.500	0,36%

Aan de geldgevers zijn de volgende zekerheden verstrekt:

- a. verpanding van hypothecaire vorderingen met gemeentegarantie;
- b. voor zover de aangetrokken gelden zijn gebruikt voor de financiering van rijks-, provinciale- en gemeentelijke monumenten (zijnde zakelijke gerechtigden op beschermde monumenten in de zin van de Monumentenwet 1988) is de Achterborgovereenkomst van de Nederlandse staat van toepassing.

De aan de Achterborgovereenkomst te ontfangen zekerheid is voor de financiers gelijk aan het bedrag van de schuldrest per balansdatum.

De maximum dekking onder de Achterborgovereenkomst is 380,0 miljoen euro.

De looptijden van de onderhandse leningen zijn als volgt:

- c. schuldrest met een looptijd >1 jaar en ≤5 jaar: 195,0 miljoen euro (gemiddelde rentevoet: 0,33%);
- d. schuldrest met een looptijd >5 jaar: 91,7 miljoen euro (gemiddelde rentevoet: 0,47%).

19. Regionale Restauratiefonds

	Bedrag 2022	Bedrag 2021
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	74.408	64.041
Bij: gestort door samenwerkingpartners	1.000	10.000
rente	845	716
Af: opgenomen	-94	-95
beheervergoeding	-250	-254
Stand per 31 december	75.909	74.408

Onder deze post vallen verschillende rekeningen-couranten met partners (met name provincies en gemeenten), waarbij geen looptijd is afgesproken. In 2022 is er 1,0 miljoen euro gestort in het Gelders Monumentenfonds. Ultimo 2022 is er voor 49,8 miljoen euro aan Regionale Restauratiefonds-hypotheek verstrekt.

20. Provinciale Cultuurfondsen voor Monumenten

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2022	2021
Stand per 1 januari	32.949	32.688
Bij: gestort door Prins Bernhard Cultuurfonds	1.650	0
rente	428	390
Af: beheervergoeding	-141	-129
Stand per 31 december	34.886	32.949

Onder deze post vallen verschillende rekeningen-courant met diverse externe partijen, waarbij geen looptijd is afgesproken. Initieel is er 33,0 miljoen euro gestort, waarvan 27,4 miljoen euro door het Prins Bernhard Cultuurfonds en 5,6 miljoen euro door het Restauratiefonds. Ultimo 2022 is er voor 32,7 miljoen euro aan Cultuurfonds-hypotheken verstrekt. In 2022 is er voor 1,7 miljoen euro bijgestort in de Cultuurfondsen voor Monumenten in Groningen (1,0 miljoen euro), Friesland (0,5 miljoen euro) en Overijssel (0,2 miljoen euro).

21. Subsidie-op-termijn

	Bedrag	Rente	Bedrag	Rente
(x EUR 1.000)	2022		2021	
Stand per 1 januari	8.859	5,74%	12.371	5,74%
Bij: rente	275		434	
Af: uitgekeerd	-3.881		-3.946	
Stand per 31 december	5.253	4,27%	8.859	5,74%

Onder de post Subsidie-op-termijn vallen subsidies die door het Restauratiefonds worden uitbetaald na het verstrijken van een vastgestelde termijn van meerdere jaren. In 2019 zijn voor deze subsidieregeling de laatste voorlopige beschikkingen afgegeven waardoor deze post afloopt.

Kortlopende schulden

22. Onderhandse leningen o/g

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2022	2021
Stand per 1 januari	62.250	75.000
Af: afgelost	-62.250	-92.500
Bij: onderhandse leningen < 1 jaar	60.300	79.750
Stand per 31 december	60.300	62.250

Onderhandse leningen die komend jaar volledig worden afgelost.

23. Revolving Fund Varend Erfgoed

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2022	2021
Stand per 1 januari	19	39
Bij: rente	1	1
Af: opgenomen	-17	-21
Stand per 31 december	3	19

Voor het Revolving Fund Varend Erfgoed is initieel 0,5 miljoen euro toegezegd, waarvan 0,25 miljoen euro door het VSB-fonds en 0,25 miljoen euro door het Restauratiefonds. De laatste Varend Monument-Lening is in 2017 ingegaan.

24. Sim-subsidies

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2022	2021
Stand per 1 januari	70.095	26.794
Af: uitbetalingen	-59.269	-65.732
Bij: stortingen	73.745	109.033
Stand per 31 december	84.571	70.095

Met het ministerie van OCW is een overeenkomst gesloten ter voorfinanciering van Sim-subsidies. Op deze voorfinanciering is door het ministerie geen rente verschuldigd voor zover het netto saldo van voorfinancieringen en nog uit te betalen subsidies een positief saldo laat zien.

25. Overige kortlopende schulden

(x EUR 1.000)	Bedrag 2022	Bedrag 2021
a. Nog uit te betalen subsidies	137.206	153.376
b. Rekening-courant gemeenten en provincies	7.360	8.033
c. Garantiefonds Rijksmusea	56.346	41.366
d. Garantiefondsen gemeenten	3.811	3.813
e. Bouwrekeningen	92.800	69.768
f. Terugontvangen subsidies	2.056	1.564
g. Vooruit ontvangen instellings- en overige subsidies	116	32
h. Overige schulden	6.120	7.875
i. Overlopende passiva	1.424	1.762
j. Vennootschapsbelasting	1.386	0
Stand per 31 december	308.626	287.589

25a. Nog uit te betalen subsidies

(x EUR 1.000)	Bedrag 2022	Bedrag 2021
a. Algemeen OCW	0	55.431
b. Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten	20.812	29.874
c. Herbestemming	1.429	596
d. Rijksmonumenten Groningen	9.771	9.071
e. Rijksmonumenten Friesland	99	220
f. Woonhuisregeling	68.338	14.248
g. Woonhuisregeling 2019	34.518	40.513
h. Regeling Klinkend Erfgoed	2.240	3.442
Stand per 31 december	137.206	153.376

25a. Algemeen OCW

Subsidies worden uitbetaald aan de begunstigde op basis van declaraties of volgens een vooraf vastgesteld betaalritme (Uniform Subsidie Kader). Per 31 december 2022 was het saldo voor Algemeen OCW een debet bedrag en is opgenomen onder de overige vorderingen.

25b. Rekening-courant gemeenten en provincies

Rekening-courant faciliteiten met gemeenten en provincies, die per balansdatum een creditstand tonen.

25c. Garantiefonds Rijksmusea

Garantiefonds dat het ministerie van OCW heeft gevormd ter dekking van de risico's van financieringen van rijksmusea. Verschillende rijksmusea zijn inmiddels leningen aangegaan bij de schatkist ten behoeve van investeringen in hun gebouwen. Er is een afwijking van 5,1 miljoen euro tussen het saldo bij het ministerie van Financiën en de rekening courant Garantiefonds Rijksmusea. In januari is er een storting gedaan bij het ministerie van Financiën, na deze storting zijn beide saldi weer gelijk.

25d. Garantiefondsen gemeenten

Door gemeenten bij het Restauratiefonds aangehouden garantiefondsen ter dekking van eventuele verliezen op financieringen verstrekt onder gemeentegarantie.

25e. Bouwrekeningen

Bouwrekeningen die per 31 december 2022 een creditsaldo tonen. Dit creditsaldo is het gevolg van nog niet opgenomen bedragen bij al ingegane leningen. De gemiddelde rentevergoeding over deze bouwrekening bedraagt 1,21 % (2021: 1,24%).

25f. Terugontvangen subsidies

	Bedrag 2022	Bedrag 2021
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	1.564	1.201
Bij: door Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed lager vastgestelde subsidies	6.633	4.687
terugontvangen subsidies	-6.102	-4.282
oninbare vorderingen	-39	-42
Stand per 31 december	2.056	1.564

25g. Vooruit ontvangen instellings- en overige subsidies

Voor 2022 is een subsidieverzoek ingediend voor een aantal project investeringen. Voor 2022 is er een subsidie toegekend van 305 duizend euro.

25h. Overige schulden

De overige schulden betreffen voornamelijk crediteuren en de saldi van diverse rekeningen-courant, die niet direct opvraagbaar zijn.

25i. Overlopende passiva

Dit betreft voornamelijk aan geldgevers nog te betalen rente en van geldnemers vooruit ontvangen rente.

25j. Vennootschapsbelasting

Betreft de schuld in het kader van de vennootschapsbelasting

6.6 Niet uit de balans blijvende verplichtingen

	Bedrag 2022	Bedrag 2021
Leningen u/g (x EUR 1.000)		
ACTIVA		
Geoffreerde leningen		
a. Restauratiefonds-hypotheken	1.041	1.568
b. Restauratiefondsplus-Leningen	5.725	16.476
c. Duurzame Monumenten-Leningen	457	717
d. Duurzame Monumentenplus-Leningen	3.894	4.368
e. Opengestelde Monumenten-Leningen	0	57
f. Overige laagrentende leningen	1.464	1.667
g. Aanvullende leningen	2.235	31.206
Totaal	14.816	56.059

	Bedrag 2022	Bedrag 2021
Onderhandse leningen o/g (x EUR 1.000)		
PASSIVA		
Reeds gecontracteerd maar nog niet ingegaan		
Leningen o/g	89.000	29.000
Verdeling leningen o/g (x EUR 1.000)		
Bank Nederlandse Gemeenten	82.000	25.000
Nederlandse Waterschapsbank	7.000	4.000
Totaal	89.000	29.000

Offertes

Bij offertes heeft het Restauratiefonds zich gecommitteerd tot het verstrekken van een lening, maar de lening is per jaareinde nog niet gepasseerd. Per 31 december 2022 zijn er geen leningen waarvan de akte wel is gepasseerd bij de notaris, maar die nog niet zijn ingegaan.

Reeds gecontracteerd, maar nog niet ingegane leningen o/g

Conform het Restauratiefonds Treasury Statuut mogen eigen liquiditeiten voor een periode van ongeveer een jaar worden gebruikt voor het funden van aanvullende leningen, de zogenaamde Delayed Start Funding (DSF). In dit geval worden met externe financiële instellingen op maandelijkse basis leningen contracten afgesloten, maar de daadwerkelijke opname vindt dan pas over maximaal een jaar plaats.

Per balansdatum zijn DSF verplichtingen aangegaan met de BNG voor 82 miljoen euro en de NWB voor 7 miljoen euro. De stijging ten opzichte van 2021 wordt verklaard doordat 2022, vanwege wijzigingen in marktrente structuren, het eerste jaar is -dat er weer gebruikt is gemaakt van DSF.

Renteswaps

In het verleden is een deel van het renterisico afgedekt door middel van renteswaps, volgens het toen geldende beleid. De marktwaarde van de renteswaps per balansdatum bedraagt 0,2 miljoen euro negatief (2021: 0,4 miljoen euro negatief). In de afgesloten renteswapovereenkomsten zijn geen verplichtingen opgenomen om op verzoek van de bank liquiditeiten bij te storten ter dekking van risico's (margeverplichtingen).

Per balansdatum is een effectiviteitstoets uitgevoerd op de kritische kenmerken van de hedge relatie. Uit deze toets is gebleken dat de ingezette financiële instrumenten, de renteswaps, effectief zijn. Op basis van kostprijs-hedge-accounting en het hedgebeleid is om die reden geen voorziening nodig.

Het Restauratiefonds heeft per ultimo van het jaar payer swaps uitstaan met een nominale hoofdsom op balansdatum van 9,5 miljoen euro (2021: 13,5 miljoen euro), waarbij een vaste rente wordt betaald van gemiddeld 1,10% (2021: 1,34%) en een variabele rente wordt ontvangen op basis van het 6-maands Euribor. De laatste overeenkomst loopt af per 1 november 2024.

Bankgarantie

Het Restauratiefonds huurt vanaf 1 januari 2020 het pand aan de Utrechtseweg 12 in Amersfoort. Hiertoe is er een bankgarantie gesteld ten behoeve van de verhuurder. Deze bankgarantie betreft een bedrag van 44 duizend euro, te weten drie maanden huurpenningen. Dit staat op een geblokkeerde rekening.

Huurverplichtingen

De huurverplichting loopt tot en met 31 december 2026. Het huurcontract is opzegbaar met een opzegtermijn van 12 maanden. De huurtermijn is 221 duizend euro per jaar.

6.7 Toelichting staat van baten en lasten

Over geheel 2022 is het saldo van baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve uitgekomen op 5,0 miljoen euro (2021: 5,0 miljoen euro). De belangrijkste verklaringen voor de toename van het resultaat ten opzichte van 2021 zijn:

- » Het renteresultaat is 0,5 miljoen euro hoger.
- » De ontvangen behandelkosten zijn 0,2 miljoen euro hoger.
- » De overige baten zijn 1,9 miljoen euro hoger.
- » De personeelslasten zijn met 0,6 miljoen euro gestegen.
- » De voorziening insolventie is 3,4 miljoen euro lager.
- » De overige lasten zijn 0,7 miljoen euro hoger.
- » Hogere vennootschapsbelasting van 1,2 miljoen euro.
- » Lagere onttrekking uit het bestemmingsfonds en -reserve van 3,4 miljoen euro.

26. Renteresultaat

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2022	2022	2021
Laagrentende leningen Restauratiefonds-hypothec	3.272	3.116	3.318
Laagrentende leningen Restauratiefondsplus-hypothec	2.214	1.925	1.822
Laagrentende leningen Duurzame Monumenten-Lening	238	185	163
Laagrentende leningen Duurzame Monumentenplus-Lening	527	463	293
Laagrentende leningen Opengestelde Monumenten-Lening	423	311	238
Aanvullende leningen	7.042	7.657	7.340
Overige leningen	-58	75	-25
Totaal renteresultaat	13.658	13.732	13.149

Het renteresultaat van het Restauratiefonds (verstekte leningen aan monumenteigenaren) is in 2022 met circa 0,5 miljoen euro toegenomen ten opzichte van 2021.

27. Ontvangen behandelingskosten

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2022	2022	2021
Behandelingskosten financieringen	1.121	600	882
Totaal ontvangen behandelingskosten	1.121	600	882

De ontvangen behandelingskosten zijn kosten die aan klanten in rekening worden gebracht bij het opstellen van een offerte. Er zijn verschillende tarieven voor verschillende diensten (eigenaar bewoner, eigenaar verhuurder). Voor zakelijke financieringen wordt er 1,0% berekend tot leningen van 1 miljoen euro, voor leningen > 1 miljoen euro geldt er een tarief van 0,5%. Tot slot wordt er voor de Monumenten-hypothec een tarief van 1,0% berekend over alle leningen.

28. Overige baten

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2022	2022	2021
Koersresultaat	65	0	202
Overige rentebaten	1.590	0	0
Overige baten	224	-237	51
Instellings- en overige subsidies	233	305	0
Beheervergoeding	391	359	383
Totaal overige baten	2.503	427	636

De beheervergoeding wordt berekend over de Regionale Restauratiefonds-hypotheek en de overige laagrentende leningen over de uitstaande restschuld per balansdatum (0,5% over uitstaande restschuld), in 2022 is er een beheervergoeding van 0,4 miljoen euro gerealiseerd en deze is vergelijkbaar met afgelopen jaar. In 2022 zijn de nog te ontvangen renteopbrengsten op uitstaande deposito's 0,6 miljoen euro. Daarnaast heeft het Restauratiefonds 1,0 miljoen euro renteopbrengsten ontvangen over liquide middelen in 2022.

29. Personeelslasten

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2022	2022	2021
a. Salarissen	4.656	4.799	4.191
b. Pensioenpremie	394	411	361
c. Sociale lasten	660	753	601
d. Inleenkrachten	1.890	1.284	2.236
e. Overige personeelslasten	703	315	354
Totaal personeelslasten	8.303	7.561	7.743

Gemiddeld zijn er in 2022 69,0 fte (intern: 56,5 fte en extern 12,5 fte) werkzaam voor het Restauratiefonds (2021: 69,8 fte gemiddeld, intern: 53,2 fte en extern 16,6 fte).

De personeelslasten zijn in 2022 met 0,6 miljoen euro toegenomen. De salarissen zijn toegenomen door een stijging van het gemiddeld aantal fte, daarnaast is er in december aan alle medewerkers een eenmalige extra (energie) toeslag uitgekeerd als compensatie voor de inflatie/hoge energieprijzen en vertrekregelingen. De kosten voor inleenkrachten zijn afgenomen met 0,3 miljoen euro, dit ligt in lijn met de daling van het aantal fte externe medewerkers.

Het pensioen van onze medewerkers is via een verzekeringsmaatschappij (Zwitserleven) geregeld. We hebben een beschikbare premieregeling op basis van een leeftijdsafhankelijke staffel. Het beleggingsrisico ligt bij de deelnemers. Het pensioengevend salaris bedraagt 12 maal het maandsalaris plus 8,33% vakantiegeld. De werknemersbijdrage is 4,8% van de pensioengrondslag.

30. Mutatie voorziening

	Gerealiseerd	Begroting	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2022	2022	2021
Mutatie voorziening insolventie	-1.596	1.000	1.809
Totaal mutatie voorziening	-1.596	1.000	1.809

De voorziening voor insolventie is in 2022 met 1,6 miljoen euro vrijgevallen. Deze vrijval heeft voornamelijk betrekking op de aanvullende leningen (1,1 miljoen euro) en op de Restauratiefondsplus-hypotheek (0,6 miljoen euro). Er is een dotatie van 0,1 miljoen euro gedaan voor de voorziening Restauratiefonds-hypotheek.

31. Overige lasten

(x EUR 1.000)	Gerealiseerd 2022	Begroting 2022	Gerealiseerd 2021
Bestuurskosten	75	85	79
Communicatiekosten	271	370	238
E-business	110	140	128
Marketingkosten	64	100	42
Advieskosten	781	580	487
IT lasten	1.282	1.474	1.250
Algemene kosten	360	1.036	376
Onderzoekskosten	19	53	23
Huisvestingskosten	364	336	330
Afschrijvingskosten IT investeringen	963	963	963
Afschrijvingskosten Materiële vaste activa	24	4	6
Projectkosten	590	605	284
Totaal overige lasten	4.903	5.745	4.206

In 2022 zijn de overige lasten met 0,7 miljoen euro toegenomen. Het verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere advieskosten (0,3 miljoen euro) en hogere projectkosten (0,3 miljoen euro).

32. Vennootschapsbelasting

(x EUR 1.000)	Gerealiseerd 2022	Begroting 2022	Gerealiseerd 2021
Resultaat voor belastingen	5.672	453	909
Totaal fiscaal resultaat	5.672	453	909
Vennootschapsbelasting	1.421	75	202
Effectieve belastingdruk	25,1%	16,6%	22,2%

In 2022 bedraagt het VPB tarief 15% tot 395.000 euro en 25,8% over het meerdere. In 2021 was dit 15% tot 245.000 euro en 25% over het meerdere.

33. Mutatie Bestemmingsfonds en -reserve

(x EUR 1.000)	Gerealiseerd 2022	Begroting 2022	Gerealiseerd 2021
Onttrekking Bestemmingsreserve IT investeringen	858	860	858
Onttrekking Bestemmingsreserve Opengestelde Monumenten-Lening	0	0	3.200
Dotatie Bestemmingsfonds terugontvangen subsidies	-75	0	200
Dotatie Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland	0	0	-3
Totaal onttrekking van Bestemmingsfonds en -reserve	783	860	4.255

In 2022 is de afschrijving van het IT landschap vanuit het bestemmingsreserve IT investering onttrokken, net als in 2021.

6.8 Rapportage Wet Normering Topinkomens (WNT)

De WNT is van toepassing op Stichting Nationaal Restauratiefonds. Het voor Stichting Nationaal Restauratiefonds toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2022 € 216.000

	2022	2022	2021
	M.J.P.G. Nouwen	C.J.G. Dosker	C.J.G. Dosker
Functie	Directeur-bestuurder	Directeur-bestuurder	Directeur-bestuurder
Aanvang en einde functievervulling	01/10 – 31/12	01/01 – 30/09	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,5	1,0	1,0
(Fictieve) Dienstbetrekking	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	20.139	144.495	184.002
Beloning betaalbaar op termijn (pensioen)	4.259	13.294	19.880
Totaal bezoldiging	24.398	157.789	203.882
Toepasselijke WNT-maximum	27.222	161.556	209.000
Motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

	2022
Functiegegevens	C.J.G. Dosker
Functie(s) bij beëindiging dienstverband	Directeur-bestuurder
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Jaar waarin dienstverband is beëindigd	2022
Uitkering wegens beëindiging van het dienstverband	
Overeengekomen uitkeringen wegens beëindiging dienstverband	75.000
Individueel toepasselijk maximum	75.000
Totaal uitkering wegens beëindiging dienstverband	75.000
Waarvan betaald in 2022	75.000
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.

De WNT-norm van toezichthoudende organen is gehanteerd. De vergoeding aan de leden van de raad van toezicht inclusief vergoeding voor gemaakte kosten (exclusief btw) bedraagt over 2022:

	W.J. Maas	J. Klijnsma	M.J.P.G. Nouwen	T. Chebti	B.N.W. de Bont
Functiegegevens	Voorzitter	Vice voorzitter	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2021	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 30/09	01/01 - 31/12	01/09 - 31/12
Bezoldiging					
Bezoldiging	22.978	14.100	13.709	18.278	5.527
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Totaal bezoldiging	22.978	14.100	13.709	18.728	5.527
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	32.400	21.600	16.156	21.600	7.220
Motivering indien overschrijding	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2022 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Conclusie

In het kader van de WNT wordt vermeld dat het Restauratiefonds in 2022 geen functionarissen in dienst heeft gehad, waarvan het belastbaar jaarloon uitsteeg boven de vastgestelde normbedragen die van toepassing zijn voor een desbetreffende stichting.

De vergoeding aan de leden van de raad van toezicht inclusief vergoeding voor gemaakte kosten (exclusief btw) bedraagt over 2021:

	W.J. Maas	J.A. Jorritsma	M.J.P.G Nouwen	M.A. van Schijndel	T. Chebti	J. Klijnsma
Functiegegevens	Voorzitter	Vice voor- zitter	Lid	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2021	01/01 - 31/12	01/01 - 31/03	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	05/10 - 31/12
Bezoldiging						
Bezoldiging	22.605	3.468	17.981	11.302	17.981	2.711
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Totaal bezoldiging	22.605	3.468	17.981	11.302	17.981	2.711
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	31.350	5.225	20.900	20.900	20.900	5.039
Motivering indien overschrijding	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2021 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

6.9 Overige gegevens

Bestemming Saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve van boekjaar 2022

De jaarrekening, zoals opgemaakt door het bestuur op 13 maart 2023, en de door het bestuur voorgestelde winstbestemming verwerkt in de jaarrekening, zijn besproken in en ongewijzigd vastgesteld door de raad van toezicht in haar vergadering van 25 april 2023.

Het saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve van boekjaar 2022 ten bedrage van 5,0 miljoen euro is ten gunste van de algemene reserve gebracht als volgt:

- » 1,1 miljoen euro ten gunste van de algemene reserve Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheek;
- » 2,8 miljoen euro ten gunste van de algemene reserve Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheek;
- » 0,2 miljoen euro ten gunste van de algemene reserve Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen;
- » 0,5 miljoen euro ten gunste van de algemene reserve Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen;
- » 0,4 miljoen euro ten gunste van de algemene reserve Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen;

De dotaties en onttrekkingen zijn dienovereenkomstig in de jaarrekening verwerkt.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben geen gebeurtenissen na balansdatum plaatsgevonden, die vermeld moeten worden in de jaarstukken.

7. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

**Aan: de raad van toezicht van
Stichting Nationaal Restauratiefonds**

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Stichting Nationaal Restauratiefonds te Amersfoort gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Nationaal Restauratiefonds per 31 december 2022 en van het resultaat over 2022 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven' en de bepalingen krachtens de WNT.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2022;
2. de staat van baten en lasten over 2022; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Nationaal Restauratiefonds zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. De andere informatie bestaat uit:

- Voorwoord;
- Kerncijfers;
- Verslag van het bestuur;
- Organisatie;
- Raad van toezicht; en
- Duurzame partnerschappen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven' en de bepalingen krachtens de WNT is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekening-controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag van het bestuur in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven' en de bepalingen krachtens de WNT.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 'Organisaties zonder winststreven'. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad van toezicht over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Amsterdam, 25 april 2023

Mazars N.V.

J.C. van Oldenbeek MSc RA



Tekst:

Nationaal Restauratiefonds

Vormgeving:

Emotion

Fotografie:

Ingrid de Roode Fotografie

Joost Enkelaar Fotografie

Mieke Wijnen Fotografie

Stefan Ammerlaan Photography

Stefan Kemper Fotografie

Sven Scholten Photography

Beeld voorzijde:

Het Polderhuis (1865), De Pijp - Amsterdam

Drukwerk:

Printing Amersfoort

